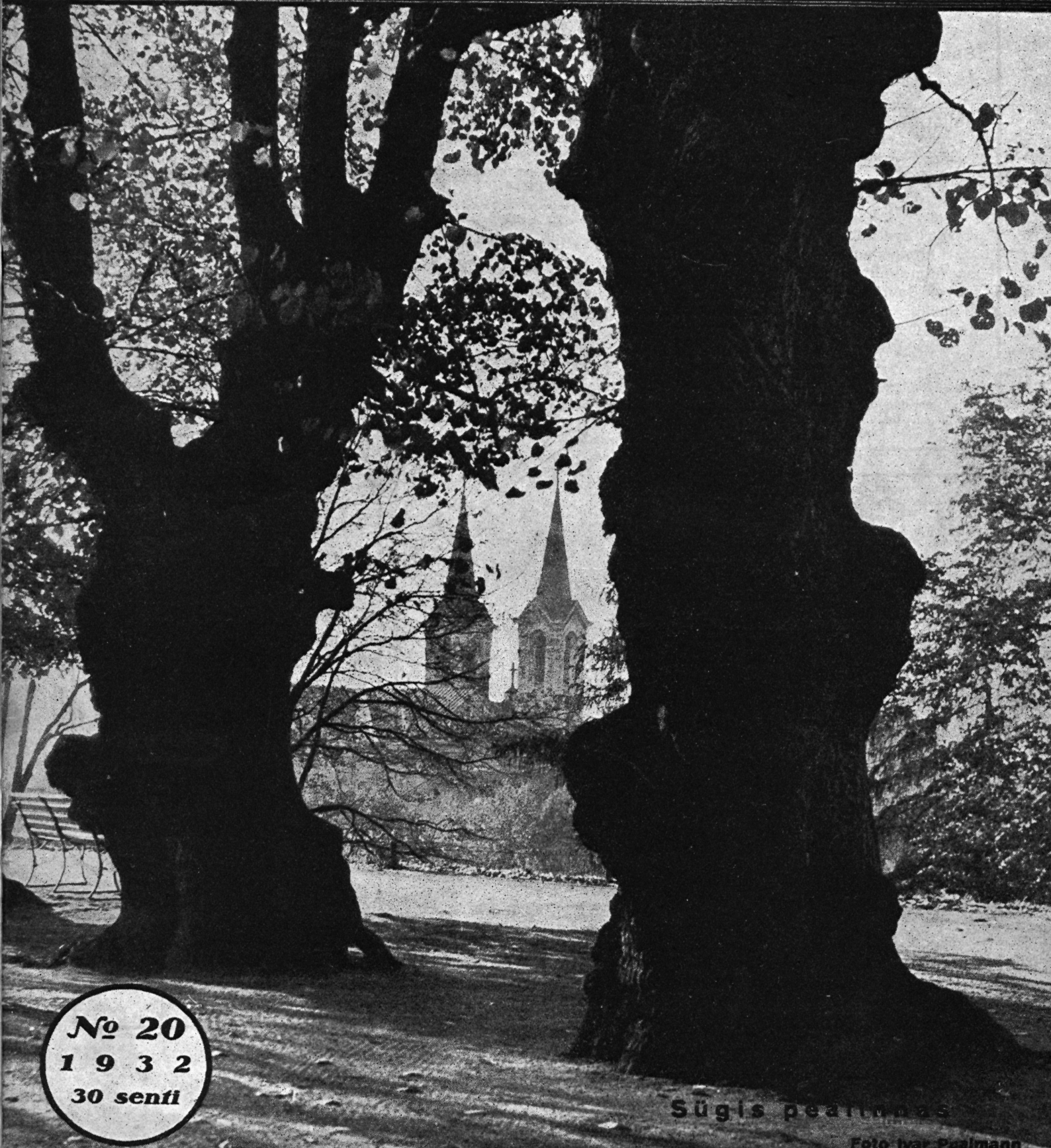

Laitse Kodu

N° 20
1 9 3 2
30 senti

Sügis peatunnas

Foto Ivar Peilmann

KALMA SAUN

V. KALAMAJA 11-a. TEL. 440-71.

Saun on avatud kolm korda
nädalas:

neljapäeval,

reedel ja

laupäeval.

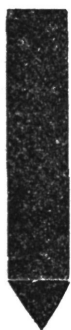
Kassa avatud saunapäevadel
kl. 11 homm. kuni kl. 11 õht. Saun
on hügieeniliselt arsti järele-
valvel. Saunas meesmasseerija.
Maniküür, pediküür ja näomas-
saaz. Omnibusepeatas: Soo-
Jakobsoni.

Märkus: Kaitselehtlasile hinnaalandus
ainult igal neljap. ja kui saun on pühade
tõttu suletud, siis järgm. saunapäeval.

KR. SAAR & Ko.

äri üle viidud

Estonia puisteelt

Viru 3,
telefon 461-20.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltm. J. M a i d e,
telefon 451-94.

Tegev toimetaja leitn. A. Treufel'dt,
telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tanata ja tagasisaatmiseks markimata
käsikirju alal ei hoiteta.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad a üks lehekülj:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 20

1932

SISUKORD:

M. Remmelgas: President T. G. Ma-
saryk.

A. B.: Taktikalised õppused kaitse-
leitudus.

Bernh. Linde: Poola kultuuri omapä-
rasusi.

A. P.: Laskesportlikke päevaküsimusi.
Berta Buck: Mina ja sina.

— 30-aastane sõda.

A. Kirsimägi: Ameeriklane.

— Toimetusele saadetud kirjandus.

Kaubanduse Aktsia-Selts HÜPPLER & Ko

Tallinn, S. Tartu m. 43, tel. 305-01.

Soovitame laost:

rauda,

plekki,

terast,

ehitusmaterjaali,

käsitööriistu,

maalri- ja

jahitarbeid.

Ostame:

vana rauda, malmi ja igasugu
metalle.

Kõige täielikum ja odavam
ostukoht on

M. Salm'i & J. Horm'i

tsement- ja saviteoste tööstus

Tallinnas, Roopa t. 23, tel. 20-17,
ja Paldiski 6, tel. 428-85.

Ehitusmeistritele, ettevõtjatele,
majaomanikele, talupidajatele ja
omavalitsustele:

ahjupotte, telliskive ja ahju-
savi. Tsemendist kaevu-, ka-
nali-, silla- ja kraavitorusid, tse-
mentehituse õõneskive, korst-
nakive, katusekive põrandaplaate,
hauakaste mitmes
suuruses jne.

AR EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Ar 932P
Kaitse

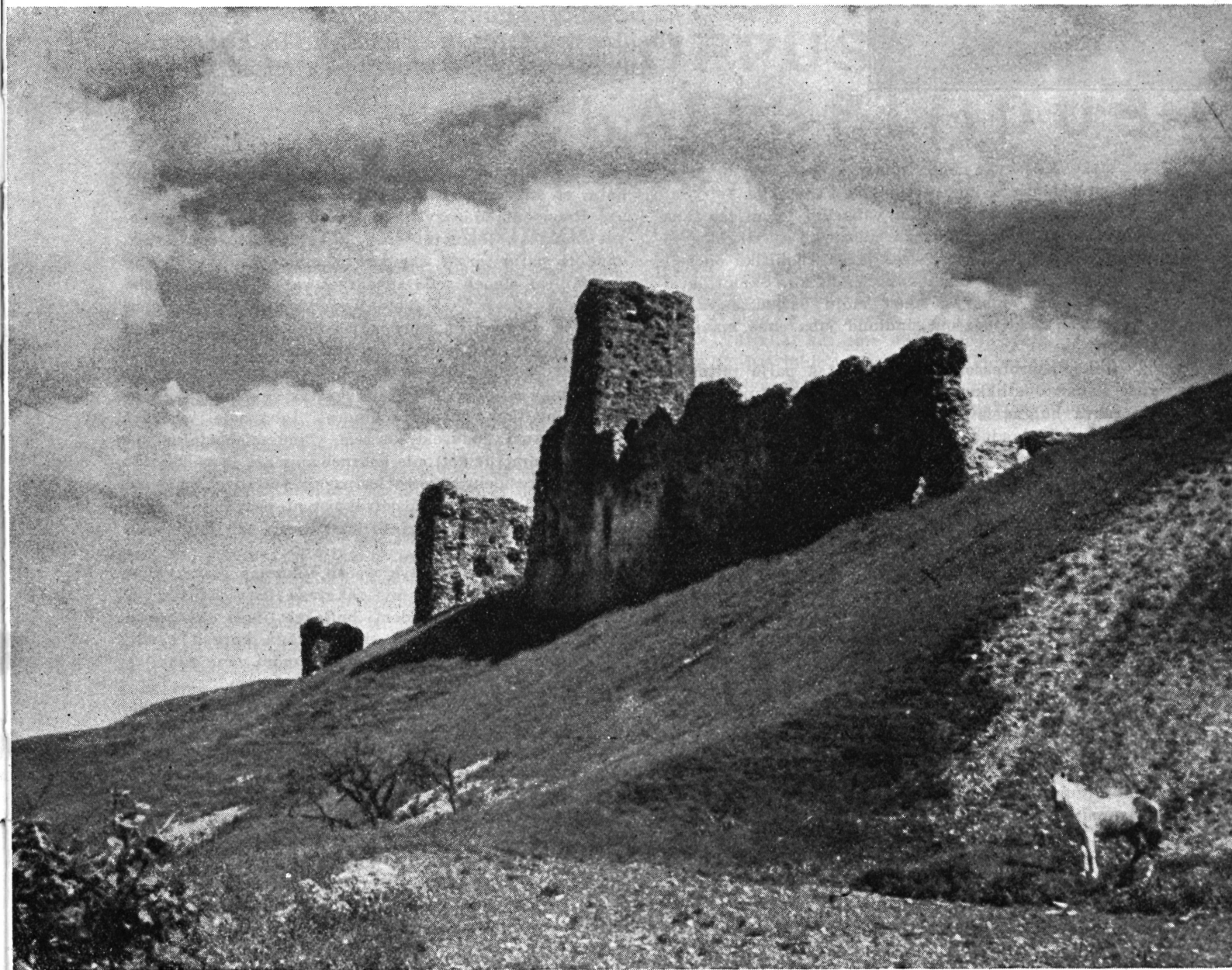
Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 20

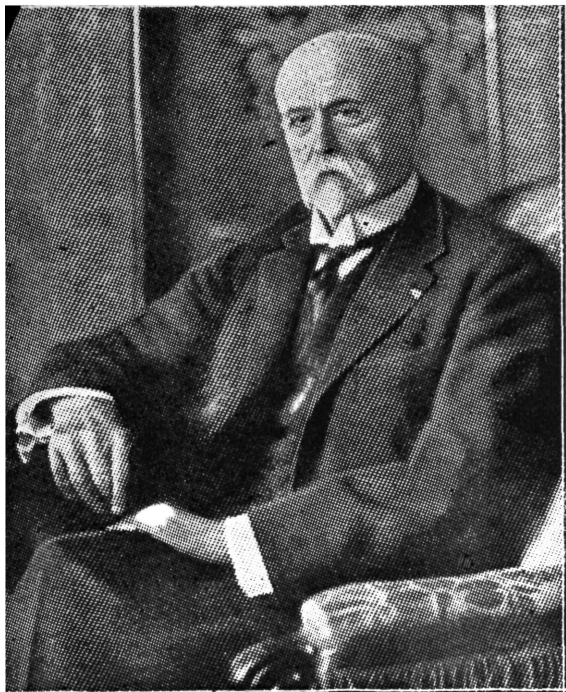
Tallinnas, esmaspäeval, 31. oktoobril 1932

VIII aastakäik

MINEVIKU TUNNISTAJA

FOTO A. NYLÄNDER

President T. G. MASARYK

PRESIDENT

T. G. MASARYK

28. skp. pühitses Tšehhoslovakkia vabariik oma iseseisvuse 14. aastapäeva. Toome sel puhul lühijooni suure riigimehe ja populaarseima kodaniku — Tšehhi rahvuslike püüete ja riikliku elu kehtastuse — president T. G. Masaryk'i tööst ja elust

Isake Masaryk, nõnda nimetavad tšehhid oma esimest presidenti ja lugupeetumaid kodanikke.

Ajajärk Tšehhoslovakkia vabariigi loomisest tänapäevani nimetatakse õigusega Masaryk'i ajajärguks, kuna kogu avalik elu, riigi sise- ja välispoliitika on selle aja jooksul seisnud tema isiku mõju all. Samuti avaldab president Masaryk suurt mõju paljudele vaimu-elu aladele, nagu see on sündinud juba enne maailmasõda.

Ülikooli professorina ta kirjutas palju mitmesuguse sisuga õpetlikke ja teaduslikke raamatuid ja püüdis rahva hulgas levitada oma ideaale ka intensiivse töö läbi ajakirjanduse alal. Rahvasaadiku kohale tõusnud, ta asutas oma ajalehe ja organiseeris iseseisva edumeelse rühma, kes temaga ühel meelel tegutses isamaa ja tšehhi rahva heaks.

Ta literatuurne tegevus, nii teaduslik kui kasvatuslikki, toimus poliitilisel foonil. Masaryk ütleb: „Kes poliitikas ei täida moraali etikette, see ei täida neid ka isiklikus elus. Mitte parlament ei too elule parandust, vaid iga üksik isik aidaku selleks kaasa. Praegune elu vajab parandamist ja selleks peame aitama kaasa — sina, mina, me kõik. Selleks õpi tundma asja tuuma ja kõigepealt vigu. Õpi tundma oma ja võõra rahva vigu ja, sellest järeldusi tehes, parandama neid. — Mitte elu teaduse pärast, vaid teadus elu pärast.“

Masaryk on ka see, kes suudab lepitada lahkemõttelisi erakondi. Ta loeb suurimaks eduks inimkonnale rahu. Olgugi et ta maailmasõja puhkedes olude sunnil oli sunnitud organiseerima legionääride sõjavägesid Itaalias, Prantsusmaal ja Venemaal, ta nimetati sõjavägede ülemjuhatajaks, millisel kohal püsib praegugi.

President T. G. Masaryk'il on üksikuid jooni, mis sarnanevad meie riigimehe Jaan Poska omadele. Ka nende meeste välimuses on palju sarnasust.

Masaryk on ka hea pedagoog ja noorte sõber, kes millalgi ei väsi nõu andmast ja noorte tegevust jälgimast. Noored otse jumaldavad teda, nähes temas rahva suurvaimu, kangelas. Mõned ebausklikud üliõpilased

püüavad Masaryk'i ta hommikustel ratsutamistel kohata, et siis õnnelikult sooritada eksam.

President Masaryk'is on mitte üksnes palju tervet mõistust, lõpmatut energiat ja ligimesearmastust, vaid ka palju terast humoori ja elumõistmist.

Millest oleneb selle auväärse vanuses suure mehe nooruslik erksus? Jälgides Masaryk'i elu peab rõhutama, et eluviisil on suur mõju. Masaryk'i eluviisid on väga lihtsed ja Masaryk on suur sportlane. Kui presidendilt küsiti, millest oleneb ta vanuse kohta nii haruldane ja sirge rüht, siis vastas president: „Teen igal võimalikul juhtumil painutusi tahapole.“ Pärast igahommikusi koduseid kergeid võimlemisharjutusi ja kergelt hommikueinet, mis koosneb piimast ja võileivast, ratsutab president Stromovka pargis või suvel mägedes ja laskub alla järskudest nõlvakuist nii osavasti, et vilunud ratsutajad teda jälgivad imestusega ega julge talle järelegi teha.

Sookolite pidustuste ajast on liikumas Masaryk'ist palju lõbusaid lugusid, mis räägivad ta visadusest ja väsimatusest. Kui presidenti hoitakse liigse väsitamise või külmetamise eest (ta riietub väga kergelt), siis vastab ta naljatoonil: „Kas ma olen mõni vana rauk, et mulle pakute soojusvahendeid ja kergelt elu?“

Umbes viie aasta eest, pärast raskekujulist grippi, soovitati paranejal sõita Kapri saarele, millega president nõustus. Teda saatis kolm arsti, sest president on väga armastatud ja iga kodanik on mures ta tervise pärast. Kuid toreda vembu mängis president oma arstidele. Soovides üksi jääda ja mõtteid mõlgutada ta palus arste lahkuda. Arstid läksid jalutama. Korraga näevad nad üht saledat noormeest pead pidi vette hüppavat ja ulgumere poole ujuvat. Möödus tund, noormees lähenes kaldale ja kõikide hämmastuseks arstid tandsid temas ära oma hoolealuse ja patsiendi Masaryk'i. Sellest ajast peale president paranes silmanähtavalt. Ta tugev tahe olla terve, ilus loodus ja sport tegid imet.

M. Rimmelgas.

TAKTIKALISED ÕPPUSED KAITSELIIDUS

TÄHELEPANEKUID KÄESOLEVA AASTA SÜGISMANÜOVREILT

Manöövrite organiseerimine

Kaitseliidu reorganiseerimisest alates on kaitseliidu üksustes iga aasta korraldatud taktikalisi õppusi, et tõusta sel tähtsaimal väljaõppe alal rahuldavale tasemele. Kellel on olnud võimalus jälgida neid õppusi aastate vältusel, see on võinud panna tähele neid suuri edusamme, mis on tehtud õppuste organiseerimise ja taktikalise väljaõppe alal. Tuleb aga ette veel küllalt puudusi ja nende ees ei tohi meie silmi pigistada kinni. Puudustest peame õppima.

Tahan siin kriipsutada alla õppuste organiseerimise tähtsust. On tõsi, et mida põhjalikumalt ja detailsemalt õppus on ette valmistatud, seda paremini ta õnnestub. Teiseks tõsiasjaks õppuste ettevalmistamisel on, et õppused, nende aeg, koht ja osavõtvad pealikud ning üksused aegsasti määratakse ette ära; siis on osavõtjail võimalus end ette valmistada ja ruttamine ning närvitsemine, mis seni on ikka iga suurema õppuse eel käinud, kaob. Siis kaovad ka nähtused, et pealikud ja malevlased, kes peavad ilmuma õppustele, päeva või kaks enne õppust sellest saavad teate. Suuremad õppused tulevad näha ette aasta tegevuskavades, vähemad — õppeperioodi tegevuskavades. Õppuste detailsemat ettevalmistust soodustab tegevuskava, mis näeb ette tegevuse ja selle aja üksuste väljaastumisest õppustele kuni koju jõudmiseni. Tegevuskava see osa, mis puudutab üksuste taktikalist tegevust, peaks aga üksuste pealikuile jääma teadmatuks, seejuures manöövri juhatusele ja vahekohtule olles väga vajaline. Pealikud ja üksused peavad küll teadma tegevuse üldise loomu ja olema tuttavad maastikuga. Mäng lahtiste kaartidega ja ette teadmine, kas lahing kaotatakse või võidetakse, vähendavad huvi ja kaasakiskuvust.

Õppustele kogunemine sünnib korrapäraselt üksuste kaupa. Kui paar aastat tagasi võis veel panna tähele üksikute meeste „tilkumist“, kelledest siis üksused,

jaod, rühmad ja kompaniid klapiti kokku, siis on see nüüd kadunud ja mehed ilmuvad oma pealiku juhatusel. Järgmine samm edasi, mis peame võtma eesmärgiks, on et üksus, alates jaost, ilmub õppustele täies koosseisus ja oma pealiku juhtimisel. Pealik, kes oma üksuse toob välja täies koosseisus ja ise juhib oma üksust lahingtegevuses, on oma nime väärt täies ulatuses. Seni aga tuleb ette, et mõnigi pealik lahingtegevuses asendatakse uuega.

Pealike tegevus

Õppustest osa võtnud juhtiv kaader, pataljoni ja osalt kompanii pealikud, oli enamuses vabadussõjast, ka maailmasõjast osa võtnud ohvitserid. Nende taktikaline taipamine ja rahulikkus on tähelepandav. Nooremil juhtidel jätkub energiat ja oskusi, puuduvad aga kogemused. Raskusi tekitab oskuste ja teadmiste ellu rakendamine. Märgin siin puudused, millest peame saama üle.

1) Puudus julgus käskimises ja korraldamises. Kaheldi, kas see, mis tehakse või ette võetakse, on küllalt olukorra- ja otstarbekohane. Seepärast olid ka paljud käsud „arad“ ja ebaselged. Igal juhul peab esikohal olema mitte ainult isiklik julgus, vaid ka julgus ja usk oma ettevõtteisse ja käskude otstarbekohasusse. Argus ja kahevahel olek ei tohi siin maad leida. Ei taha ütelda, et see „argus“ kõikjal oleks domineerinud, aga teda tuli siiski ette. Ma kriipsutan selle nähtuse alla selleks, et seda „juurtega kiskuda välja.“

2) Oli käskude andmist kinnises ruumis kaardi järgi. Üksustele, alates rühmast, on vaja kõik käsud erandita anda maastikul. Seal need on arusaadavad ja kergemini täidetavad, maastikul käsu saades on kergem orienteeruda, mis mõnelegi nooremale pealikele tekitab raskusi ja nõuab aega.

3) Rohkem maastiku arvestamist ja maastikule kohanemist! Seda on iga aasta rõhutatud ja rõhutatakse järeljätmatult. Maastiku hindamine ja kasutamine ei käi ainult vähemate, vaid kõigi üksuste kohta. Väike-Maarja manöövri võis panna tähele, kus kompanii eeskujulikult esijärgus tegutsedes vaenlast haardes teda tõrjus tagasi. Jõudnud aga Sauevälja küläni — küla nagu mingi maagiline jõud tõmbas kogu kompanii endasse, jäid kasutamata künkad ja kõrgendikud kahel pool küla. Nõrgad vaenlase osad oleksid neilt küngastelt võinud külla tunginud osade tegevuse oma tulega paraliiserida ja siis ise neilt minnes vasturünnakule hävitada kogu saavutatud edu. Tungides aga edasi mööda looduse poolt määratud suunda oleks edu olnud kahekordne. Maastiku kasutamist peavad juhid silmas pidama.

4) Luure ja vaatlus, need on lahutamatud kaaslased, mida peab korraldama ja mille eest peab hoolitsema. Nii mõnedki ettevõtetud kallaletungid läksid „tühja“ ja rünnati tühja metsa või mõisat, sest luure ja vaatluse teel ei katsutud jõuda selgusele, kas seal vaenlast ongi ja kui palju teda on.

5) Juhtide initsiatiiv ja iseseisvus oli tähelepanuväärne, unustati aga tihti, et üldine eesmärk saavutatakse ja ülesanne täidetakse ühise koostööst tegevusega; siit vajadus — rohkem informeerida oma juhti ja naabreid oma üksuse tegevusest, saavutatud edust või ebaedust.

Üksuste taktikaline tegevus

Kui veel paar aastat tagasi kurtsime lahingrivi- tuste ebareeglipärasust ja üksuste kuhjumist, siis nüüd on tunnismärke, et neist saame üle ja nad vastavad kohati täiesti olukorrale. See on jao- ja rühmapealikute teene, kes endid tunnevad juhtidena ja üksusi hoiavad „käes ja vaos“. Selles suunas veel energilisemalt ja kindlamalt edasi!

Tule ja liikumise koostööstamine on valulaps. Eeskujuliku tegevust, kus tuli ja liikumine koostööstati, oli Pärnu maleva kompaniis. Sel alal peavad pealikud endid rohkem panema maksma ja viima läbi tõelise liikumise ja tule koostöö. Tegevus ja liikumine areneb normaalselt kuni ahelikku paiskumiseni. Siis valdab mehed pöörane edasipüüdmitung ja algab „tormamine“; siin kaob lahingu tähtsaim nõue — tule ja liikumise koostöö. Jäagu selle teostamine meie

lähimaks eesmärgiks, mille pealikud viivad läbi valjult ja kindla käega.

Teiseks tähtsaimaks defektiks on tule distsipliini puudus. Ei hoolitud palju sellest, kas tulistamise asukohast vaenlast on näha või mitte; unustati, et püsil on sihik. Olgugi, et laskmine on paukpadruniga, on tarvis pidada silmas tule distsipliini nõudeid: leida märk, tulistamiskoht (laskekoht), seada sihik ja leida sihtpunkt ning anda siis sihitud tabav lask.

Ratsameeste tegevuses on liig palju „braveerimist“ ja vähe tegeliku olukorra ja tule arvestamist. Nad on liialt sadulasse naelutatud ja astuvad hilja tegevusse jalgrivis. Hobune on edasilikumiseks. On vaenlasega saavutatud kontakt ja astunud tulevahetuse, siis on harukordselt veel võimalik liikuda edasi ratsarivis. Ja ratsarivis on põhinõue kiiresti ja nägematult liikuda ühelt varjendilt teiseni. Esiteks vaatlus — kas vaenlast on silmapiiril, siis — kus on varjend uueks vaatlemiseks, ja viimaks — kuidas nägematult liigun sinna.

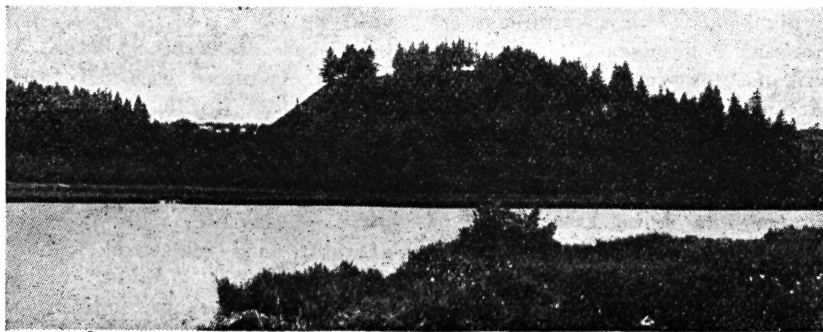
Sidemeestel on palju tööd enne, kui nad praktilises sidetegevuses on kodus. Siin esiteks — kindel sidejao ja töökonna organisatsioon; kes mida teeb ja millised on abinõud. Sidemeeskonna juht ja töökonna vanem peab teadma — kellega, kuhu ja kuidas seada side sisse. Siis teha meeskonna ja materjaalide jaotus, kui seda varem pole tehtud, ja anda käsk tööle asumiseks. Sellast pilti, kus osa sidemeeskonda sõidab nagu mesilaspere veoautol, organiseerimata, ülesandeta, ega tea, mis teha (Väike-Maarja sügismanööver), ei tohiks ette tulla.

Sidemeepidamises puudub veel signaalseerimine lippudega ja leppemärkide edasiandmine. Alati saadetakse sidevaatleja, kuigi kergemini saaks mõnegi teate anda edasi signaalseerimise teel.

Vaatlusteenistus oli organiseeritud, kuid vaatlejad hoolisid vähe sellest, et oma juhile teatada nähtukuldut.

Artiklis loeteldud on suuremad puudused sügismanöövri- l. Ei ütle, et nad esinesid kõikjal, aga neid võis panna tähele ja nad tumestasid paljude üksuste eeskujuliku tegevust. Kui need puudused manöövris te- gutsedes peame silmas, kui neile juhime tähelepanu manöövriks ettevalmistumise töödel ja pealike õppustel, siis järgnevatel aastail võime kaitseliidu õppustel näha eeskujuliku tegevust.

A. B.

Prof. dr. JGNACY MOSCICKI,
Poola president.

POOLA KULTUURI OMAPÄRASUSI

POOLA VABARIIGI AASTAPÄEVA PUHUL
„KAITSE KODU!“ LE“ KIRJUTANUD BERNH. LINDE

Oleme kogu oma ajalooliselt jälgitavate arengu-aastate kestes seisnud kiiluna läänest germaani rahvaste vahetalitusele tuleva lääne ja idast venelaste edasiandel tuleva kultuurisegu, milles bütsantsilised elemendid on õige tugevalt tunduvad, vahemaal, kus nende kahe vastandliku kultuuri kokkupõrge ja hõõrumised olid kõige ägedamad. Me olime ajalooliselt veel täitsa selgitamata aegadel asunud läänest itta mineva kaubandusliku tee läänepoolseil väravail, mis tähendas tolgi turgude avastamise ajajärgul sama, mis olevikuski: meie asusime sõdade tallermaaks sobivaimal „tuulemaal“, tarvitades luuletaja antud nime. Asusime sinna oma õnnetuseks ja ühtlasi õnneks. Meie geograafiline asend juba paiskas meid nendegi sõdade keerisesse, mis polnud tekkinud meie eneste huvides ja milles meil jäi vaid rüüstatavate osa, peale nende sõdade muidugi, mis me võime nimetada oma sõdadeks, kuna me olime mänginud nende alustamisel või ka nende kestusel aktiivset osa. Meie õnneks aga: seegi „tuulemaa“ võimaldas meile siiski alalhoiu ja hiljem iseseisvusegi, kuna aga meie teiste hõimude, kes jäid täiesti suurvenelaste hulka, käsi on käinud märksa viletsamalt ja nende vähem tuulemaaline geograafiline asend on saanud neile veelgi hukutavamaks.

Kui oleme saavutanud riikliku iseseisvuse, siis võlgname selle eest tänu eeskätt oma kultuurilisele üleolekule võitluses meid arvuliselt mitmekordselt ületava vaenlasega. Võidu eest võlgname tänu asjaolule, et meie vabadusvõitlejad, alates sõdurist kuni kindralini, olid rohkem läänlased, või teiste sõnadega: nad olid kultuursemad kui olid seda meie idast tulevad vastased, mõistes massi kultuuri.

Nagu me oleme otsinud juba kaugemas minevikus enesele poliitilisi sõpru, nii jätkub see tänapäevalgi. Ja nii nagu me leiame neid vaevalt suurte ida- ja läänepoolsete rahvaste hulgast, kelle majanduslike huvide väravail või, nagu ütles seda meie maa viimne vallutaja vene tsaar Peeter: Euroopa ja Aasia aknal asudes olime me jalus ida ja lääne suurrahvaste imperialismile, olgu see nüüd kas kapitalistlik või kommunistlik imperialism, — nii tuleb meil otsida sõpru ka kultuurialadel just nende hulgast, kes on tahes-tahtmatult kasvanud umbeski samades oludes, milles elasime meie kuni 1918. aastani.

Meie kultuur pidi sirguma ida- ja läänepoolseis tõmbetuules, mida me tunneme tavalises väljenduses vene ja saksa mõjude nimetuse all. Alles käesoleva sajandi algaastail kuuleme uuel põlvelt esmakordselt kutset vabastuda kahest nimetatud ainumõjust ja tutvuda teiste kultuurrahvaste ja sageli ühtlasi ka kultuursemate rahvaste vaimsete aladega: prantslaste ja inglase kõrval peamiselt väikerahvaste kultuuriga. Samal ajal juba püstitatakse vastandina läinud sajandi viimseil kümneil tunduva ülekaalu omandanud vene ainumõjule teiste slaavi vähemate rahvaste kultuuriga tutvumise vajadust. Eeskätt mõeldi siin poola kultuuri, selle rahva oma, kellega olime juba minevikus kokku puutunud, kuigi mitte kultuurilisel alal.

Jälgides kõigi rahvaste vaimset kultuuri peame need rahvad jagama kahte suure rühma ja just nende usulise erinevuse alusel: katoliiklikud ja ortodoksid. Usk on slaavi rahvaste rahvuslike joonte lõplikus väljarengus niivõrd kujundavalt kaasa mõjunud, sageli hävitadeski nende puht-rahvuslikud ühised jooned ja muutes slaavi hõimurahvaid otse vastandlikeks ja tihti ägedaiks vastaseiks nende riiklikus elus, nagu näiteks poolakate ja venelaste pika ajaloolise minevikuga vastolud, mille kestus pole lõpnud tänapäevalgi; sellele lisaks võime nimetada veel olevikus bulgaarlaste ja serblaste vastastikkust vaenu, kuigi need kaks lõuna-slaavi rahvast on teineteisele keeluliselt nii ligidased, et Makedoonias sulab kohati nende rahvaste keelgi üheks segakeeleks.

Poola kultuuri aluseks on ja jääb ta arengu katoliiklik minevik, kuigi tänapäeval selle rahva kultuur ise on juba ammu vabastunud usulistest mõjutustest.

Keskajal aga oli katoliku usk kõrgema kultuuri mõistega sünonüümne ja asjatu oleks püüda maha salata seda momenti. Katoliku usk ongi võimaldanud poolakale nende kirjandusliku sünteetilise järkjärgulise ja järjekindla arengu, vastandina näiteks vene kirjanduse arengule, mis on väga hüppeline ja mille üksikud voolud on ebahühtlaselt arenenud, kuna vene kultuuril puudub see keskaegne hariduslik põhi, millele toetudes oleks võinud tekkida sünteetiline areng. Vastandina vene kirjandusele võime poola kirjanduse nimetada selle „kuldset ajajärku“ XVI sajandil, millal poola rahva vaimne kultuur lööb esmakordselt läänepoolsemate, teiste tolleageste kultuurrahvaste kultuurile täiesti võrdsele ja uhkele õitsengule.

Kuid võttes vastu läänest tuleva vaimse kultuuri tuli poolakail samal ajal pidada ägedat võitlust samast läänest pealetungivate orduvendadega, kes Poolas polnud enam mingid usutoojad, nagu nad püüdsid end esitada põhjapoolsete balti rahvaste, eestlaste, liivlaste ja lätlaste, suhtes, vaid esinesid oma tõelise ilmega: kui saksa idapoolse kolonisatsioonilise ekspansiooni kandjad. Poolakate ja eestlaste ühise vaenlase, saksa mõõgavendade, sõjaline võim aga varises kokku Tannenbergi kuulsas lahingus ja kaudne tähendus ei puudunud sel poolakate võidul meieni maa vallutamise tempos ja intensiivsuses. Nii võideldes läänes sealt pealetungiva sakslusega tuli poolakail samal ajal idas pidada suuri pingutusi nõudvaid võitlusi oma ligemate hõimlaste, venelastega. See võitlus kahel rindel on jätkunud poola rahval kuni oma iseseisvuse saavutamiseni pärast maailmasõda.

Kuigi on tõsi ja jääb tõeks, et *inter armae silent musae*, on siiski võitlus kahel rindel, idaslaavluse ja lääne-saksluse vastu, olnud selleks suureks teguriks, milles on arenenud poola rahvuskultuur, omandades selles oma teistest slaavi rahvastest erineva iseloomu ja põhitooni.

Slaavlaste tavalisimaks iseloomuliseks jooneks on kahe vastandliku pooluse vahel liikumine: alates äärmisest individualismist niisama äärmise kollektivismi. See individualistlik-kollektivistlik dualism on kõigist slaavi rahvastest leidnud just venelaste juures ilmekaima väljenduse, alates nende ajaloolisest minevikust kuni oktoobri-revolutsiooni tegelike tagajärgedeni.

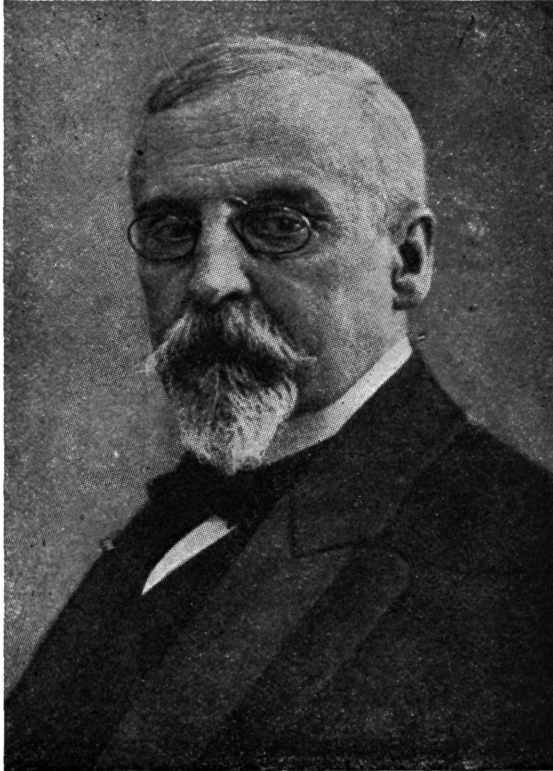
Eelnimetatud dualism on omakord mõjunud lõdvendavalt slaavi rahvaste riikliku elu kindlamale väljakujunemisele. Siit pärit individualism pole jätnud vääratavalt mõjutamata ka poola riiklikku elu, viies selle kokkuvarisemisele 18. sajandi lõpul, kuid õnneks oli individualismi sel pankrotil Poola riigi kolmanda jaotuse järele uue ja sügava mõtte suuna tekitamisel oma sugune õnnistuslik tagajärg. Kogu poola kirjanduslik-kunstilise romantismi ajajärku võime me teatud määral võtta kui individualismis kokkuvarisenud riikliku elu reaktsiooni selle sõna keemilises mõttes. Ja poola romantism oli omakord see, mis kutsus esile ja paisutas poola kogu vaimsuse emigratsioonis viibimisel suureks patriotismiks, mis omakord oli selleks ainsaks teguriks, mille abil võisid idaneda ja kosuda poola rahva riikliku kokkuliitmise vajaduse terved instinktid, kuigi neid kogu 19. sajandi kestes kuni teise kümnendani 20. sajandil olid hävitamas kõige kurjemalt jällegi endised vaenlased ja nimelt idas hõimlased — venelased, läänes ja lõunas aga sakslased.

Peame otseimalt tunnistama: ühegi teise slaavi rahva juures ei ole ükski teine kunstivool mänginud nii suurt ja määravat osa kui poolakate juures romantism, see alati ja kõikjal kõige ebaühiskondlikum kõigi teiste kunstivoolude hulgas. Poola romantism on ühtlasi oma kirjanduslikult täisõitsengult, oma geniaalsete kirjanike kolmikuga nii täiuslik nagu võime seda täielise õigusega väita üksi prantsuse romantismist, millega üksi võime suuruselt ja ulatu-

selt võrrelda poola romantikute Mickieviczi, Slovacki ja Krasinski kirjanduslikku loomingut. Kuna aga kõigi teiste rahvaste romantism on mõjunud oma äärmiste individualistlike kalduvustega vääratavalt ühiskondlikule ja riiklikule ülesehitustele, on poola romantism olnud oma rahvale kogu sajandi kestes selleks aluseks ja selleks fermentiks, mis poolakais aitas säilitada ja kinnitada nende rahvusliku ja riikliku ühtekuuluvuse aadet ka raskeima vene-saksa-austria ikke ajal.

Kui vaadelda slaavi rahvaste filosoofilisi voole, siis näeme jällegi, et võiksime peagu kogu nende filosoofia õigustatult nimetada ümber eetikaks, kuna see moodustab paljude slaavlaste filosoofias peamise osa. Ja kui me andume slaavlaste filosoofia lähemale vaatlusele, siis võime julgesti väita, et see eetika on oma dünaamilises osas sihitud kiriku ja riigi vastu. Kõige selgemalt näeme seda jällegi venelaste filosoofilistes õpetustes, kandku see siis bogomiilide, bogoiskatelstvo või ka besbožnikute liikumise nime. Sellest eetikasse uppumisest on jäänud poola filosoofia enam-vähem vabaks ja seda kahtlematult läänest tulnud ladina, katoliikliku kultuuri mõjul, mis juba oma põhiolemuselt eitab puhtidamaist lahastavat mõtteviisi, eelistades rohkem romaani rahvastele omast kerget ja vaimukat skepsist, sest ei tohi unustada, et katolitsism on saanud oma põhiolemuslikud ja iseloomulisimad jooned just romaani rahvaste vaimult ja iselaadilt. Samal ajal, kui poola romantism oli ühiskondliku tegurina suureks ja võimsaks kasvatanud poola patriotismi — tulevaste ja paratamatute võitluste jaoks, samal ajal lõi poola romantiline filosoof Tovianski oma rahva messianismi teooria, mil polnud küll sellist ühiskondlikku tähendust kui võime seda omastada poola kirjanduslikule romantismile, kuid mis siiski on tähelepanev poola romantismi äratatud patriotismi kroonina. On huvitav märkida, et teiste slaavi rahvaste juures me ei leia midagi vastavat. See patriotism on olnud aga hiljem oma riigi uuestisünnil poolakale esmajärgulise tähtsusega teguriks.

Slaavi rahvastele omane lai ja suurejooneline iseloom on juhtinud neid alati haarama selle järele, mis oli üldisem ja asus kaugemal, mille juures unustati sageli oma rahvuslikud ja ligemad ülesanded. Selle joonega on käinud käsikäes teatud ebapraktilisus. Isegi nii praktiline slaavi rahvas nagu seda on tšehhid, kes on oma praktilisuse omandanud sakslastega külje külje ääres elades ja oma rahvusliku olemasolu võitlust pidades, on lasknud end kaasa kiskuda üldistest ja liig-teoreetilistest mõttelistest spekulatsioonidest, nagu oli seda näiteks slavofiilsuse leiutamine ja propaganda. Tõsi, tšehhidele oli slavofiilsus teatud määral moraalseks toeks nende rahvuslikus võitluses. Vene slavofiilsus aga muutus kohe poliitiliselt agressiivseks ja seda just ka teiste oma hõimurahvaste vastu, nagu näiteks poolakate vastu, keda hakati samuti nagu teisi suure vene monarhhia hulka kuuluvaid vähemurahvaid otse suurvenestama, ümber rahvustama. Sama slavofiilsus oli ka selleks teoreetiliseks toeks, mis õigustas suurvenelasi eitama ukrainlaste ja valgevenelaste rahvusliku erinevuse õigusi.

Henrik Sienkiewicz, Poola suurim kirjanik

Poolakad olid kõigist slaavi rahvastest ainukesed, kes slavofiilsusele pole kunagi tunnud kaasa, isegi mitte ideelise mõttevooluna. Muidugi tuleb meil otsida selle põhjusi kõigepealt poola läänusele rajatud kultuurist ja siis ka sellest, et slavofiilne teooria oli venelaste juures riiklikuks praktikaks muudetuna küllalt ligidalt ja küllalt hukutavalt tunda poolakale nende rahvuslike püüete teostamisel, igatahes ligemalt tunda kui ühelegi teisele slaavi rahvale.

Kui venelasil oli slavofiilsus ainukeseks koondavaks, keskendavaks mõttevooluks, siis tõlgitseti seal sedagi kui ühe kepi alla, suurveneluse juhtimisele, koondamise püüet. Muidu aga näeme slaavi rahvaste juures enamasti rõhuvas ülekaalus olevaid detsentralisatsioonilisi püüdeid, teatud tendentsi valguda laiali, killuneda, millest pakub meile väga palju näiteid kogu vene ajalugu kuni viimse oktoobri-revolutsioonini. Jällegi on tšehhide kõrval poolakad ainuke slaavi rahvastest, kel tänu oma läänusele rajatud kultuurile on rahvusliku kontsentratsiooni püüded märksa tugevamad, mida näeme selgesti väljendatud uuesti sündinud poola riikluses. Kui revolutsioonidest vene riikluse taasärkamiseks oli Lenini teoreetilistest alustest rohkem vajaline juudi Trotski ärimeheline praktilisus, mis laskis end kerge vaevaga muuta sõjameheliseks praktilisuseks, niisama kerge vaevaga nagu muutis mõni teine juut sõjaajaks oma plekisepa-töökoja, ütleme, kuulivalamistöötoaks, siis oli venelaste laialivalgumise tendentside juures täiesti loomulik, et praktilise Trotski kui vene kommunistliku riikluse looja järeltulijaks oli

jällegi mitte venelane, vaid grusiinlane Stalin. Kas oleks olnud selline võõravalitsus võimalik ja kujuteldav läänusele oma kultuuris rajatud Poolas? Kas oleks see kujuteldav ükskõik millises Euroopa läänepoolses riigis, isegi kui mõtleksime seda olematut riiki kommunistlikuna? Julgesti võime neile küsimustele vastata: ei, mitte millalgi ega kuski.

Poola kultuur on tekkinud ja teostunud ida ja lääne piirimail ja on siiski suutnud jääda üksi ja ainult läänusele rajatuks, hüljates enesest peagu kõik idamaised elemendid. Olles minevikus õige tugevasti peamiselt prantsuse kultuuri ja ühiskondluse mõju all — me ei tohi unustada, et Napoleon katsus Varssavi hertsogiriigi rajamisega uuesti püstitada poola riiklust 19. sajandi alul, — ei ole needki tugevad välismõjud suutnud lüüa poola kultuuri rahvuslikku omapärasust. Rahvuslik omapärasus ongi, mida tahame siin erilisel alla kriipsutada, see poola vaimse kultuuri suurim ja õilsaim joon, mis pole jällegi ühegi teise slaavi rahva vaimses nii selgesti jälgitav kui näeme seda poola kirjanduses, kujutavais kunstides ja näitekunstis. Märkides iseloomulisimana poola kunstide omapärasuse tugeva joone tahame eriti alla kriipsutada, et selle omapärasuse saavutamiseks pole poola kultuuril olnud vaja laskuda mingi ürgslaavluse otsimisele, tal pole selleks vaja olnud eralduda suurrahvastelt läänest tulevaid kultuurimõjudest, vaid otse vastandina: poola vaimne kultuur on tekkinud kõigist uskudest kõige rahvusvahelisema katoliku usu niisutatud pinnast ja on seisnud peagu täiesti ühekülgsetl prantsuse kultuuri

Wladislaw Reymont, „Talupoegade“ autor

otseimas mõjupiirkonnas, ja hoolimata sellest on poola rahvuslik kultuur suutnud lõplikult välja arendada omapärasuse jooni sel määral nagu ei leia me seda ühegi teise slaavi rahva kirjanduses, kunstides ja teaduseski. Kirjanduses on see omapärasus kahel korral leidnud suuremat rahvusvahelist tunnustamistki, mis võib saada osaks mõne rahva kirjandusele: Nobeli auhinna on kroonitud kaht poola kirjanikku, Reymonti ja Sienkiewicz'i, kes mõlemad aga ei ole kaugelki poola kirjandusliku omapärasuse võimisamad ja kunstipäraseimad esindajad.

Jälgides meie mineviku rahvusvahelist kirjanduslikku läbikäimist teiste rahvastega, mis väljendub peamiselt nende kirjandusest tehtud tõlkeis ja kas otseselt või kaudsetes mõjutustes, mis saadakse teiste rahvaste kirjanduselt, ja piirates oma liig laialist ja ulatuselist vaatlusala üksi slaavi rahvaste kirjandusega peame märkima, et poola kirjandus seisab meil tõlkeilt kohe vene kirjanduse järele teisel kohal. Märkides selle meie rahvuskultuuri arengu suunale vastavaima ja meelepäraseima nähtuse peame aga ühtlasi juhtima tähelepanu neile raskustele, mis on seni eraldanud meid ja takistanud tutvumast poola rahvusliku kultuuriga ja eriti poola kirjandusega kui iga rahva vaimse kultuuri täiuslikema väljendajaga: juba rahvuslikult arenenud hääldamise erinevused on muutnud meile poola keele raskelt õpitavaks. Nii siis eeskätt keeleline raskus. Sellega on liitunud paljud teisedki asjaolud. Oma tahtel oleme pääsnud meie ja on pääsnud ka poolakad oma rahvusvahelisi vahekordi arendama alles pärast oma riikluse taassaavutamist ja sellest ajast alates on olnud kogu möödunud poolteisekümne aasta kestes käimas mõlemalt poolt teineteisele liginemine, ja kui eestlased on ulatanud üle oma loomulike liitlaste, lätlaste, peade sõbramehelikult kää poolakatele, siis on see poolakate poolt alati võetud vastu südamliku käepigistusega. Olevikus võime lugeda Eesti-Poola poliitilisi kokkupuuteid alanuks juba vene valitsuse ajal ja nimelt järgmisest ühisaktsioonist: kui poola saadikute rühm esitas vene duumale Poola autonoomia seaduskava, siis tegid poolakad ettepaneku eestlasist duumale saadikuile, et need esitaksid samal ajal ka Eesti autonoomia seaduskava, mida poola kolo lubas toetada oma häälega. Eesti autonoomia nõudega esinemine näis aga Eesti saadikuile olevat liig revolutsiooniline samm ja nad ei võtnud vastu poolakate ettepanekut. Seega on poliitilise koostöö algus kahtlemata vanem kui on seda Eesti-Poola vaheline kultuuriline läbikäimine. Kuid selle eest tohiksid kultuurilisel läbikäimisel olla märksa suuremad tuleviku väljavaated ja just ka vastastikkuse alusel.

Kui praegugi jälgida poola ajakirju ja ajalehti, siis näeme, et need tegelevad meie kultuurinähtustega märksa rohkem kui meie ajakirjandus poola elu nähtustega, eriti kultuurieluga. Tõsi, see piirdub esialgu kõik veel lihtse informatsiooni piirides, kuid informatsioon on alati vastastikkuse eelkäijaks.

Kasutage juhust!

Lõpliku väljamüügi puhul müüakse
**enneolemata odavate
hindadega**

igasugu kõrges väärtuses naister.
ja meester. valmisriideid, kaleveid ja
karusnahku

valmisriieteäris

Harju t. 39, telef. 444-84

end. „Lyon“.

Ainuke tõeline väljamüük

linnavalitsuse ja kaubandus-tööstuskoja
loal.

Oleviku majanduselu on viinud riikidevahelise kaubandusliku läbikäimise igasuguste enamsoodustuste ja kontingentide süsteemile. Mitte kontingentide, aga siiski enamsoodustuste süsteem peab vaitsema ka kultuurialade rahvastevahelises ringvoolus, kui tahetakse olla oma vaimuelu arengus iseteadvalt kaasamõjuv ja suuna valikus juhtiv. Viimane on aga olevikus niisama enesestmõistetavalt vajaline nagu on seda plaanikindlus majanduslikuski elus ja selle mitmesugustel aladel. Kultuurialadel peame tänapäeval olema täiesti teadlikud, mis me vajame ja mis tuleb hüljata, mis on meie omakultuuri arendav ja soodustav ja mis võiks seda juhtida võõraile ja eksiradadele.

Vene ühekülgne mõjutus on meie kultuuris paljugi juhtinud meie omakultuuri arengu otsemast suunast kõrvale, kuna oma põhiolimuselt on kõik venelikus meie rahvuslikule kultuurile niisama võhivõõras nagu on seda saksluski.

Vastandina vene suurrahvalisele ründavale kultuurile, millega arengus puuduvad meil kõrvujooned, tutvugem läänusest läbiimbunud ja tugevast rahvuslikust põhijoonest kantud poola kultuuriga, millega meil on kaugel rohkem ühist ja mis pakub meile oma kultuuri iseseisvusele arendamisel märksa rohkem õpetlikku kui seda võime leida teiste rahvaste vaimseist aladest.

LASKESPORTLIKKE

PÄEVAKÜSIMUSI

1.

Väikekaliibrilise püssi osa laskespordis.

Väikekaliibrilise püssi laskesport on kaitseliidus võrdlemisi hästi levinud ja arenenud. Kui 1927. aastal, väikekaliibrilise püssi laskmise algpäevil, asjale suhtuti kaunis pessimistlikult ja kaheldi, mis selle „kärbspüssiga“ saab ära teha, siis käesoleval ajal on asi leidnud õige käsitamise ja väikekaliibriline püss on asetatud õigesse kohta.

On loomulik, et alul muretsetud kerged väikekaliibrilised püssid ebasobivate sihtimisvahenditega ei võimaldanud mehe võimeile vastavaid lasketulemusi ja nendest laskmisele vaadati kui ajaviitepaugutamisele, milline vaade on ka põhjendatud.

Paremate relvade kasutamisele võtmiseks väikekaliibrilise püssi laskmine kujunes tõeliseks ja kasulikuks spordiharuks, mil on suur ja otsustav mõju kogu laskeasjanduslikule arengule.

Mispärast peame harrastama väikekaliibrilise püssi laskesporti?

Selleks on palju mõjuvaid põhjusi. Piirdume siinkohal ainult tähtsaimate loeteluga.

Väikekaliibrilise püssi laskmine annab laskurile sama isikliku kasu kui laskmine täiskaliibrilise püssist: arendab laskurit füüsiliselt ja vaimselt, kasvatab tahtejõudu, süvendab enesevalitsemist ja eneseadust, ühe sõnaga — on mõjuvaks teguriks tahtejõulise ja tugevaiseloomulise isiku kasvatamiseks.

Väikekaliibrilise püssi laskmist saab harrastada kogu aasta läbi vahet pidamata. Kui talvisel perioodil täiskaliibrilise püssi laskmisele on niihästi kui kriips peale tõmmatud, siis väikekaliibrilise püssi laskmist võib jätkata talvelgi, toimides seda siseruumides lühendatud distantsidelt ja vähendatud märkide pihta. Kevadel üleminek normaalselt distantsidelt ja märkide pihta laskmisele ei sünnita mingisuguseid raskusi. Sellega laskesportlase tegevuses ei teki mingisuguseid „talveuinakuid“, millised varem aegadel tekitasid laskeosavuse arenemises seisakuid ja kevadeti tuli laskureil raisata palju aega ning näha palju vaeva, et minna „vormi“.

Väikekaliibrilise püssi laskmine on heaks eelkooliks täiskaliibrilise püssi laskmisele, kui kasutada raskeid ja heaväärtuslikke püsse. Nende püssidega õpitakse kõike seda, mis on tarviline täiskaliibrilise püssi laskmisel.

Ainukesed lahkuminekud on paugu kõlas ja püssi tagasipörkes lasu tekkimisel. Need on täiskaliibrilisel püssil tunduvalt kõvemad. Kevadel täiskaliibrilise püssi laskmisele üle minnes on nendega kohanemine väike asi. Selle kohta annavad autoriteetse otsuse põhjamaade suurlaskurid, kes talvisel perioodil harrastava-

vad ka ainult väikekaliibrilise püssi laskmist ja kes tõendavad, et kevadel täiskaliibrilise püssiga laskmises vormi minekuks on aega tarvis ainult mõned nädalad, maksimaalselt üks kuu.

Seepärast kõik meie laskurid, kes tahavad järjekindlalt areneda edasi vahepealsete tagasiviivate talveuinakuteta, peavad talvise perioodi tarvis möödapääsmatult oma tegevuskavasse võtma laskmise väikekaliibrilistest püssidest.

Lõpuks ei tohi unustada, et väikekaliibrilise püssi laskmine on odavaimad laskespordi alapid. Täiesti korraliku padrundi hind kõigub 1,3—1,8 senti vahel. See on suur asi võrreldes täiskaliibrilise püssi parima laskemoonaga, mille hind on vabrikus saadul 8,5—18 senti ja omalaadituil (kesta hind ja tööraha maha arvatud) 5—6,5 senti.

Väikekaliibrilise püssi laskemoona võib sama kulu juures lasta välja mitmekordselt rohkem, mis praegusel kitsikusajal on väga tähtis, eriti kui veel meelestada, et kasu sellest on peagu võrdne täiskaliibrilise püssi laskmisele.

2.

Millist väikekaliibrilist püssi kasutada?

Ei ole sugugi ükskõik, milline väikekaliibriline püss endale muretseda. Kui ei taheta piirduda lihtse „püha-päevase paugutamisega“, vaid seatakse üles kõrge laskesportlikud eesmärgid, milliseid saab täiskaliibrilise püssi kaudu rakendada ka isamaale kasulikuks tööks, siis relva valikul peab toimima äärmise ettevaatusega.

Ei tohi lasta end ahvatella odava hinnaga ega lasta kaela määrada igasugust alaväärtuslikku välismaa kaupa.

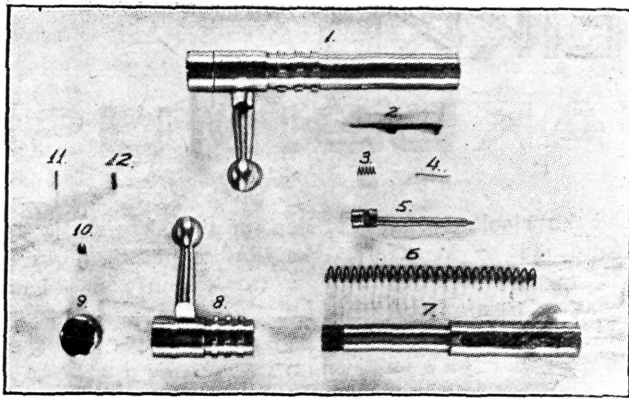
Relv peab olema niisugune, mis võimaldab täpse laskmise ja laskuri tõeliste võimete avaldamise. Relv peab andma maksimumi, et laskur saaks puuduva osa kirjutada ainult enda arvele.

On mõtet raha kulutada ainult kõrgeväärtuslike relvade peale, ja niisuguseid relvi meil, jumalale tänu, on.

Jättes kõrvale kallihinnalised Lääne-Euroopa ja Ameerika väikekaliibrilised püssid, peatume kodumaa tööstuse juures, mille saadused oma kvaliteedilt on ühetasapinnalised maailma parimatega, kuid oma hinnalt täiesti sobivad meie kaukale.

Täiesti õnnestunud on arsenalis valmistatud väikekaliibriline püss ja relva võib julgesti kõrvutada maailma parimatega.

Püssi võimeist jutustavad kõige paremini ta lasketulemused ise. Võtame näiteks kas või allohvitseride

Arsenali kal. 22 täpsuspüssi luku detailid

1. Lukk koondatud kujul	7. Luku putk
2. Tõmbik	8. Luku käitaja
3. Tõmbiku vedru	9. Luku mutter
4. Tõmbiku telg	10. Luku mutri pidekruvi
5. Lööknõel	11. Luku tihvt
6. Löökvedru	12. Luku tihvti vedru

kooli ja Tallinna maleva vahelise laskevõistluse, mis leidis aset 17. septembril k. a. Arsenalis valmistatud väikekalibriilise püssiga laskis 9 meest, kes saavutasid lamades käelt laskmisel 10 lasuga: J. Varbola — 100 silma, V. Jaanson — 99 silma, E. Kivistik — 99 silma, J. Trumm — 99 silma, J. Vilberg — 98 silma, J. Siir — 98 silma, K. Lomp — 97 silma, N. Ende — 97 silma, H. Silber — 96 silma.

Nii teeb 9 mehe keskmine välja mehe kohta 98,11 silma. Kui neid tulemusi võrrelda maailmameistrite tippsaavutustega ja selleks neid kasvatada neljale (maailma meistervõistlustel lastakse igast asendist 40 lasku), siis saaksime tulemuse 40 lasu tarvis 392,44 silma. Maailmarekord on Rönne-mark'i ja Génot' käes, 395 silma. Üks väike nõks veel — ja kõik on maailmameistrite tagajärjed.

Kui võtta ainult 4 parima mehe tulemused, siis saame 397 silma, mis isegi 2 silmaga ületavad maailmameistrite tagajärjed.

Need andmed räägivad ise küllaldaselt püssi väärtusest. Praegu ei ole küll mingisugust põhjust kalli välismaa kauba eelistamiseks, sest ükski välismaa relv ei ole ületanud kodumaa püssi tulemusi, ka maailmameistrite kätes.

Arsenali väikekalibriilise püssi raud on sisustatud „Vinchesteri“ padruni alla. Isääralduseks on, et vindid on madalamad teiste püsside omadest, mis võimaldab esiteks parema puhastamise, ja teiseks kuulid lõikuvad paremini vindi põhjadesse. Muudatusi on võetud ette ka luku ehituses. Lukustamine ei sünni käepideme abil, nagu see on saksa püssidel, vaid on tehtud erilised lukustustäpid (v. joon. a). See võimaldab alatiselt kindla lukustamise ega tule ette logisemist, nagu seda võib juhtuda käepidemega lukustatavate püsside juures.

Uuendatud on ka lööknõel. See on äärmiselt kerge ja lühikese käiguga. Lööknõela (v. joon. b) lühike käik teeb päästmise äärmiselt kiireks ega ole ohtu, et selle käik mõjutaks püssi sihishoidmist pääst-

misel nagu seda tuleb ette pikkade ja raskete ning pika käiguga lööknõeltega püsside juures.

Arsenali püsside põhjapaneva väärtusega heaks omaduseks on nende kukepäästmise. Sujuvale ja ühetasasele tõmbepunkti viimisele järgneb kerge ja kiire päästmise. Igatahes niisugune päästmise on tunduvalt parem igasugusest kiirpäästmisest (šnel-ler), millede „kiirus“ sagedasti osutub ainult pettuseks.

Püssi kaal on päris soliidne. Mees, kes harjutab selle väikekalibriilise püssiga, valmistab end ette ka täiskalibriilise vabapüssi laskmisele, sest täiskalibriiline vabapüss tuleb välispidiselt sarnane väikekalibriilisele.

Laskuril tuleb ainult harjuda suurema paugu kõlaga.

Mis puutub ostutingimustesse, siis 110-kroonine hind selle toreda relva eest ei ole kallis, eriti kui võrrelda välismaa püssidega. Hinnalt suudavad temaga võistelda ainult soome püssid, ja sedagi kursivahe tõttu.

Ka järelmaksu suhtes on arsenal tulnud suurel määral vastu. Üksuse vastutusel müüakse püsse kuni kuuekuise järelmaksuga.

Meie parimad laskurid peavad võtma täie tõsidusega korraliku väikekalibriilise püssi muretsemise küsimust. On aeg loobuda igasuguse odavahinnalise prahi muretsemisest. Me ei ole küllalt rikkad, et raha nii mõttetult loopida.

Kui püssi muretsemine üksikule mehele käib üle jõu, tuleb seda teha üksuste või laskesportlike koonduste kaudu. Igal kompaniil või vastaval üksusel peaks olema küll vähemalt üks väikekalibriiline püss. Samuti ei tohiks nad puududa ka laskesportlikes ühinguis (klubides); siin peaks neid olema juba mitu.

Püss peab vastu kümneid tuhandeid laske ja seepärast võivad üht püssi kasutada mitu meest.

Iga üksus ja laskesportlik koondu peab seadma oma lähimaks ülesandeks: muretseda vähemalt üks korralik väikekalibriiline püss. Selle kaudu saadud kasu katab kantud kulud mitmekordselt.

3.

Mõnd treeningust ja selle korraldamisest.

Meie täpsuslaskuri valmimise valupäevad on õieti juba möödas. Kui varem aegadel tuli peamiselt „rinnaga murda“, siis nüüd on seda asendanud teadlik töö. Head tulemused ongi käes.

Siiski on veel mõned põhjapaneva tähendusega vead, milledest meie laskurid peavad vabanema, kui nad tahavad saavutada kõige paremat.

Täna võtame harutusele kaks valusaimat küsimust:

- 1) laskmise taktika ja
- 2) üksikute laskude andmise pinge.

Edu saavutamiseks tuleb neid asju arvestada juba treeninglaskmisel, et olla küllalt ette valmistatud igasugustele suurvõistlustele.

S ü g i s l a a t

Seni oli meie laskurite lemmikasjaks lamades laskmine. Sellele pühendati kogu tähelepanu ja pingutus. Mis saab teiste asenditega, see ei olnud tähtis.

Ainult lamades asendist loodeti võidupunkte ja sellest asendist laskmisel pumbati end välja. Lamades asendile pühendati aeg ja jõud. Teised asendid, eriti püsti asend, jäeti vaeselapse ossa. Nendelt ei loodetud võidupunkte.

See taktika oli vale. Lugu on hoopis vastupidine: lamades laskmisel saab sedavõrd vähe juure pressida, et see ei tasu aja ega jõu kulu. Kui lamades asendile pühendatud tähelepanu kanda üle püsti ja põlvelt asendile, siis muutuvad üldtulemused hoopis paremaiks.

Kui võtta pingutatud ja normaalse pingega laskmised, siis saame oma parimate laskurite 10-lasuliste seeriatega:

lamades: normaalne laskmine 90 silma, pingutatult 95 silma, põlvelt: normaalne laskmine 75—80 silma, pingutatult 85 silma, püsti: normaalne laskmine 65—75 silma, pingutatult 80 silma.

Lamades laskmisel annab eripingutus juure ainult 5 silma. Põlvelt võib aga saada juure oma 10 silma ja püsti isegi 15 silma. Kokku on lootust edu peale 25 silma, lamades pingutatud 5 silma vastu.

Siit peaksid laskurid tegema õiged järeldused:

1) kõige rohkem aega ja pingutust kulutada raskeima — püsti — asendi peale; siit tulevad võidupunktid;

2) kõvasti pressida ka põlvelt asendist; siit saab ka võidupunkte;

3) lamades asendist ei tohi üle pressida teiste asendite kahjuks; siit ei saa otsustavaid võidupunkte.

Väga õpetlikud on kaitseliidu meeskonna tulemused 1932. a. kaitseväe ja kaitseliidu vahelisel laskevõistlusel.

Näiteks Aleksander Loun: lamades 182 silma — päris hea; põlvelt — 175 s., täiesti korralik; püsti aga 138 silma, kuna mehe võimed küünivad küll 168 silmani. Tervelt kolmkümmend silma kaotust ja võimaliku 525 silma asemel saavutatakse ainult — 495 silma.

Heinrich Silber: lamades 191 silma; põlvelt 172 silma — түседад saavutused; püsti — 128 silma, ja asi on läbi. 32 silma läheb kaduma. Mees „väsib“ ära, sest teised asendid kurnasid ta ära. 523 silma oli täiesti võimalik.

Villem Päärenil on sama õnnetus. 160 silma asemel ta saab püsti 137 silma. 23 silma jääb puudu, mida on nii hädasti tarvis „poole tonni“ meheks saamiseks.

Frits Šüts pressib lamades 192 silma. Põlvelt ta peab kinni ka oma 166 silma, kuid püsti ei pea enam vastu ja lööb välja ainult 130 silma, kuna harilik norm on 150—160 silma.

Paremini ei käi ka põlvelt laskmisel esimesele kohale tulnud Nikolai Ende käsi. Põlvelt 181 s. ja lamades 177 silma. Püsti ainult 131 silma, ja kindel „pool tonni“ läks kaduma.

Siin ei ole muud teha kui võtta õige laskmise taktika: raskeimale asendile rohkem aega ja pingutust.

Teine suur puudus, mis meie laskureile luusse ja verre on kasvanud, on üksikute lohakate laskude andmine. Selle nähtuse tekkimist soodustab praegu maksev hindamisviis silmade summa järgi. Aetakse taga silmade summat ja jäetakse kõrvale üksikud saavutused. Mõni nõrk tulemus ei kohuta kedagi. Laskur oma heas usus loodab seda teha tasa järgmiste laskudega. See on väga petlik lootus „ime“ peale. Neid juhtumeid on küll ette tulnud, et suured maailmameistrid on oma nõrku tulemusi paran-

Lodix parim
kinga kreem

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

tellimine uue aasta peale on avatud

Kartongi laskmine on võetud aluseks Eesti Laskurliidu poolt korraldatavale treeningule nende tarvis, kes kandideerivad 1933. a. ülemaailmsele laskevõistlustele määratavasse meeskonda.

Sama alus antakse ka kaitseliidu laskesportlaste talvise perioodi treeningule.

4. Osavõtt 1933. a. ülemaailmseist laskevõistlustest.

1933. a. ülemaailmsed laskevõistlused kavatakse pidada Hispaanias Granada linnas. Eesti meeskonna soliidne esinemine möödunud aastal Lvovi võistlustel, hoolimata vähesest treeningust ja nõrkadest relvadest, andis meie laskurite perele kindla usu ja veende, et hea tahtmise juures suudame küll Eesti nime viia maailma

danud, kuid millise hinnaga! Ühele nõrgale saavutu- sele järgnevad vahetpidamatult kõrgeväärtuslikumad tabamused.

Niisuguse riisiko peale meie laskurid ei või ega tohigi välja minna. Me peame heitma kõrvale „õnne“ ja „heade lootuste“ alused ja oma treeningu ja samuti ka võistluskasvatamise rajama kindlamale alusele, mis millalgi ei peta ja koolitab mehed välja kindlaiks laskureiks.

See süsteem kannab kartongi laskmise nimetust. Kartongi laskmise sisu on, et igal mehel on oma kindel silm, millest allapoole ta ei lase, ükskõik missuguses olukorras tal tuleb lasta. Näiteks laskuril X on kartongiks 7—10 silma, põlvelt 8—10 silma ja lamades 9—10 silma. Täheand, püsti ei anna ta ühtki lasku alla 7 silma, põlvelt alla 8 s. ja lamades alla 9 silma.

Mis kasu on niisugusest laskmise süsteemist?

Meie laskureil äärmiselt suur.

Esiteks mees vabaneb lohakate laskude andmisest. Iga lasu ta annab täie pingutusega, sest kartongist väljaläänud lask on talle kadunud. Kaovad ühed, kahed ja nullid, mis nii sagedasti tikuvad tulema mitte küllalt pingutatud laskmise juures.

Nüüd, kus laskur suudab tabamused hoida kartongis, kaob ära juhuslike silmade hädaoht, millede likvideerimine kõrgeväärtuslike laskudega nõuab mehelt äärmiselt suurt pingutust, mis on tööpoolest peagu kasuta vaev.

Nüüd, kui tal minimaalne silm on garanteeritud, võib ta saada juure ainult kõrgeväärtuslike tabamusi, ja need annavadki võidupunkte.

Laskurid peavad võtma oma treeningu ja võistluskasvatamise aluseks: iga lask anda säärase pingutusega, et ükski tabamus ei satuks välispoole kartongi!

Siis saab Eesti laskur lahti oma halvima vaenlasest — lohakast lasust.

Juba on Laskurliidu poolt kuulutatud välja kandidaatidele treening, millest võtab osa püssimehi — 36 ja püstolimehi — 15.

Võistlustest on kavatsus osa võtta täiskaliibrilistest ja väikekaliibrilistest püssidest ja püstolitest laskmises. Sõjaväepüssist loobuti seekord kui loteriirelvast.

Täiskaliibrilise ja väikekaliibrilise püssi treening on talvisel perioodil ühine, spetsialiseerumine tuleb alles kevadel, millal laskmine viiakse üle välja, tegelikele kaugustele.

Treeningmeeskonda on määratud püssi peale: kol.-lt. J. Siir, lt. K. Lomp, vel. J. Vilberg, allohv. V. Jaanson, allohv. G. Lokotar, allohv. J. Loit, allohv. E. Kivistik, allohv. J. Kont ja kpt. Th. Mõttus — allohviteride koolist; Joh. Pürn, E. Rull, A. Liiver, E. Reitkam, B. Raadik ja V. Päären — Järva malevast; A. Loun, J. Trumm, R. Passup, H. Silber, J. Varbola, N. Ende ja F. Šüts — Tallinna malevast; H. Tederson ja J. Kärner — Sakalamaa malevast; major A. Viilip — piirivalvest; lt. P. Paas — Kuperjanovi pat.; kpt. J. Kruuberg ja vel. A. Karpin — 4. üks. pat.; lt. N. Viru — 1. jalaväe rüg.; A. Matsina — Pärnu malevast; major M. Haber — kaitseministeeriumist; vel. J. Kurrut — sõjakoolist; R. Samarütel — Võru malevast; V. Vigol — 2. jal. pat.; E. Sepp — Saaremaa malevast; H. Karlson — Petseri malevast.

Püstolilaskurite meeskonda on määratud: lt. V. Viru — 1. jal. rügemendist; J. Trumm, H. Seimann ja E. Sihv — Tallinna malevast; major J. Lippus ja major B. Kivistik — kaitseministeeriumist; lt. A. Kukk — 2. soomusr. rüg.; lt. E. Lepp — kaitseliidu peastaabist; major J. Labidas, major O. Särev, lt. E. Seren — piirivalvest; allohv. J. Kont, allohv. E. Kivistik ja allohv. G. Lokotar — allohvits. koolist; E. Hermann — Petseri malevast.

A. P.

MINA

JA

Mõtteid ajavaimu mõjust
meie tänapäeva inimesele ja
ühiskondlikule tööle

SINA

„Kui asud kaitseliidu töö juure, ole pühapäeva-meeleolus,“ ütles kord üks kaitseliidu tuntud tegelane. Kui loeme seda lauset, jäävad silmad peatuma sõnale „pühapäev“, kuid olulisema tähtsusega sõna „töö“ unustame kuidagi kahe silma vahele. Ei ole kuigi raske tööst vabal ajal endas manada esile pühapäeva-meeleolu, hetkeks unustada tavalised mured, äripäevased askeldused. Palju suuremat värsket tahet omab inimene, kes hoolimata, et kodus töö ootamas, rõõmsana, julgena, oma vabast sisemisest soovist aetud, asub ühiskonnatöö juure, tõsise, sooja innuga töötama kaasa. Ka kaitseliit on ühine pere, osa ühiskonnast. Ei ole siin nähtud ette mingit rahalist tasu viidetud tundide eest, pigemini tuleb vahetevahel oma taskust katta üht kui teist väljaminekut. „Ah, viitsin täna jälle pool päeva asjata,“ kuuldu sageli mõndki kaebavat. „Painin jälle kolm tundi nahka! Mis kasu sest kõigest on?“ laotab mõni käsi ja tundub enesele „märtrina“. Samas unustab nii mõnigi, et naabritega kokku puutudes sageli vesteldakse tundide viisi ja sõelutakse külajutte. Kuid siis ei öelda: „Ah, viitsin täna jälle mitu tundi!“ Kui kõik need viidetud tunnid liidaksime, saaksime mitte pool päeva, vaid mitu tervet päeva. Samuti on lugu paljude malevlastega. Õppusist ja koosolekuist jäädakse meeleldi eemale põhjusega, et pole aega. Kuid samas istub mees sõpradega kõrtsis või kaardilauas, viidab kibedat tööaega ja raiskab raha. Võib väita, et inimesel peab naudingutki olema, ilma selleta ta muutuks haiglaseks, elupõlgavaks. Kuid lõbud erinevad ega too alati kasu. Kõigel olgu kindel piir. Lõbumõiste on väga laialdane, ta on teataval määral maitseasi ja lasseb enese üle vaielda.

Ka see pakub meile suurel määral lõbu ning rahuldustunnet, kui saame oma ligimest sarjata ja teda tema patukeste ja ebavooruste pärast lüüa risti. Ja mida suurem patukoorem meie arvates lasub meie ligimesel, seda suurem on meie isiklik lõbutunne. Ka lõbu!

Oma hingestruktuurilt erinevate üksteisest mitmeti. On inimesi, kes alatasa valmistuvad elu kasutama, nad tunglevad rüsinale, tõttavad aega viitmata, teadmata kuhu, nende elu möödub palavikulises, kiirustatud tempos, kuigi nad tajuvad, et tööst hoolimata puudub miski, mis täidaks elu. Nad püüavad võimalikult palju ära teha, et aega hoida kokku, kuid see kõik sünnib ülepeakaela, ilma et millessegi süvenetaks. Kogu nende elul nagu puuduks kindel siht ja alus. Aja-jooksul muutub nende elu haiguseks, nii-öelda jahipidamiseks elusisu järele. Ja ometi nad seda elusisu ei leia!

Vastand seesugusele kärsitule tunglevale iseloomule on inimene, kes midagi ei tee, käed hoiab rüpes ja kaebab, et tal ei olevat aega midagi teha. Niisugune

indiviid algab mitu tööd korraga, kuid kõigest ta tüdineb peagi ega lõpeta ühtki. Tal ei ole aega jõuda eesmärgile. Ta tahab aja kiiret jooksu pidurdada sellega, et ta ei tee midagi, mis nõuab aega.

Moodne elu sarnaneb kinolindile. Me elame lühikesis, otsekui tükeks raiutud ajaosakesis, ilma et me jõuaksime arusaamisele elu ühtlases voolus. Meil puudub arusaamine aja õigest rütmist, nõutult seisame kiiresti mööduva aja ees. Ja kõikjal peame hetkelisi isiklikke kasusid silmas ja unustame, et head või halba, mida ühiskonnale teeme, teeme kaudselt iseendale. Võib-olla küll mitte täna, vaid homme, ülehommene, aastate pärast löikame täna külvatud vilja. „Mis kasu on mulle sellest, et kodukaitse pärast rassin ja jooksen?“ ütlemegi sageli. Kes maksab mulle selle eest? Kes tunnustab minu teeneid?“ Õigus küll. Me jookseme ja rassime igapäevases elus ihas raha järele, võimu ja kuulsuse järele ega kaeba, sest pole kellele kaevata. Kuid hoidku jumal meid ühiskonna heaks kord nahka märjaks jooksmast! Igasugune töö, vaevanägemine, kõik, mis pole kinnimaksetav kõliseva rahaga — selle eest hoidku meid taevast. Raha on võim, võim on raha!

Inimesil on mingi haiglane iha võimu järele. Maksu mis maksab, aga ma pean sinu üle valitsema. Kui ei — siis ärgu olgu ka sul midagi. Siin võiks mainida juhtumeid, kus näiteks kodukaitse keegi naine on jaoskonna juhatusliige ja ainult seetõttu ta veidi tegutseb. Niipea, kui nimetatud isik aga juhatuses kukub välja, on ka tema tegevusel lõpp.

Või võtta järgmine juhtum: maal, N. vallas on kaitseliidu kompanii. Pealikuks on vabadussõjalane, leitnant, asunik, kehvaoludest võrsunud energiline ja karske noormees Mihkel Ots. Malevlane Jalakas, suure talu peremees, ei saa kuidagi leppida sellega, et Otsa Mihkel (komp. pealik), kes Jalaka vanemate juures kord on karjas käinud, on nüüd kompanii pealik ja et Jalakas peab täitma tema (endise karjapoisi!) käsku. Iseäranis häirib mehe südant kolm hõbetähte Mihkli vormikuu kaeluse küljes. „Kuramuse pihta! Mina ja sina. Kes olen mina ja kes oled sina? Mina — suure talu omanik, ja sina — minu talu endine karjapoiss.“ — Kompanii pealik nuriseb, et malevlane Jalakas kaitseliidu elust loiuvalt võtab osa. „Päh!“ mõtleb Jalakas. „Kui ma oleksin pealik, küll siis juba tegutseksin. Aga nii — ainult malevlasena... Ei tasu vaeva.“ Ja lööb käega. Midagi ta sisemuses ei anna talle rahu. Kuski südamesopis tuksatab midagi ja rebeneb aegamööda... Alaväärsustunne endise karjapoisi ja nüüdse ülemuse ees tekitab mehes teatud rahutust. Ons tema halvem kui Otsa Mihkel? Ka tema võiks olla pealik. Hingele raskel ajal oleks lohutuseks, et teiselgi on raske. Ikka nagu moraalselt kergem kanda,

kui teiselgi ei vea. Otsa Mihklil aga veab: Jalaka palavaimaist pahatahtlikest soovest hoolimata ta jääb pealikuks.

Mida madalama vaimse tasapinnaga on inimene, seda primitiivsem on tema suhtumine ühiskonda. Kui ühelt mehelt küsiti, miks ta kaitseliitu astumise soovivalduse lehe võtab tagasi, vastas mees lakooniliselt: „Teil on kõik pealikukohad antud ära, mis mulle üle jääb?“

Inimeste ebakultuursus, infantilism, naiivne suhtumine ühiskonda, enda ülehindamine, auahnus, võimupüüe — see kõik soodustab selliseid juhtumeid. Üks peab tingimata teisest olema üle, kui mitte vaimset, siis häbematus, hoolimatuse ja laiskusega, või koguni toore jõuga.

Inimene soovib enesele seda, mida tal ei ole. Ja kui talle midagi keeldakse, siis ta soovib keelajale hävitust ja surma. Seesugune vaade on pärit lapseast, ja indiviid, olgu mees või naine, kes sellest ei vabane, on oma arenemises kahjuks jäänud peatuma lapsekingadesse. Seesugusest inimesest ei ole ühiskonnale mingit kasu. Enesearendamine, enesekasvatamine suudab siin mõnegi vea parandada. Inimene unustab, et ta suudab kõikjal väärikselt täita oma kohuseid; mitte väline hiilgus ja võim pole tähtis, vaid tegelik intensiivne töö. Töötulemuste järgi hinnatakse indiviidi.

Nüüdisaja inimesed kas ülistavad võimu taevani ja roomavad võimu ees, või nad pistavad nagu jaanalind pea liiva, et mitte näha teisi, kes on tugevamad ja võimsamad neist. Me jumaldame võimu, sest meil puudub usk loodusesse, iseenda tuuma. Me kardame teadmata, mida kardame. Ja ometi kardame iseendid. Ja kui sageli salgame ära iseendid, et muutuda mingisuguse tühise ideaali orjaks! Igaüks meist tahab olla geenius, tunneb end olevat kutsutud valitsema teiste üle. Sealjuures kaldume oma elusihist kõrvale ja hakkame õhinal õpetama teisi, kuidas nemad peaksid elama.

Tõeline suur indiviid ei ole üliinimene. Ta on pigemini eluvõitluses karastatud, kuid siiski eluoptimismi säilitanud inimene, kes on jõudnud arusaamisele, et kõigis inimhingedes pesitsev ühine inimsus väärib tõelist elu. Suur indiviid rakendab kogu oma loomingu- võime ja töötahte inimsuse teenistusse. Puhtinimlikust eneses arendada, puhtinimlikkust rakendada tegelikku ellu — see on iga tavalise inimese kui ka kunstniku tõeline ülesanne. Tugev inimene on see, kes ilma

kärata täidab oma kohust. Tal puudub aeg ja tahe poseerida ja näidelda geenius. Tõeline kunstnik mõistab, et ta esmajoones peab olema hea käsitöeline ja alles siis kunstnik.

Sedasama võib öelda kodukaitsest. Püüdkem esmajoones olla kaasinimesed oma kaaslasile ja alles siis organisatsiooni liikmetena hakata taotlema organisatsiooni sihte. Sellega, et me oleme organisatsiooni nimekirjas, ei ole veel midagi saavutatud, vaid tegeliku töö ja töötulemuste kaudu omandame õiguse püsivalt jääda nimekirja. Ja mitte juhuslik, meelt mööda valitud töö, vaid plaanikindel, intensiivne töö kindlustab tulemusi. Ja kui kergivad päevakorrale intriigid ning arusaamatused, siis küsime kõigepealt eneselt: kas ma pole selleks annud põhjust, kas ma pole ise süüdi?

Intriige ja tülisid põhjustavaks nähtuseks on peamiselt kadedus. Ükski ei tohi olla parem teisest. Kui minul veab, seepärast ei tohi veel sinul vedada. Ja kui mul läheb halvasti, siis käigu sinu käsi samuti halvasti. Kui siis ligimesel läheb halvasti, siis on meil tunne, nagu vehkleksid inglised ise oma tiibadega meie südames.

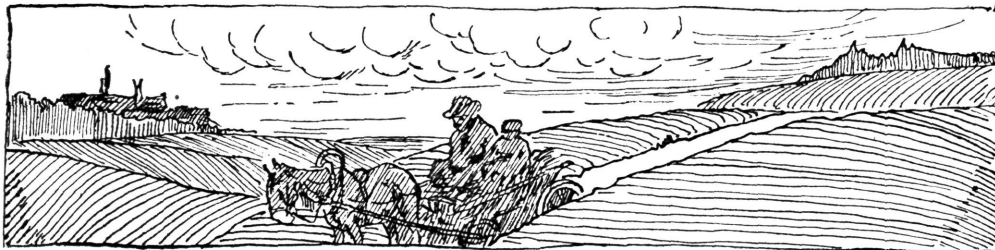
Kui naaberperenaine külalistele serveerib märtsis värsket salatit, siis peavad m'nul veebruaris tingimata värsked kurgid olema laual. Kui üks perepoeg käib linnas keskkoolis, siis peab naaberperepoeg astuma ülikooli, et esimesest mitte jääda maha.

Kui sageli kaldume kõrvale oma enda elusihist ja hakkame õhinal tegema teistele ettekirjutusi, kujundama nende elu! Unustame alatasa, et pole midagi kõrgemat, kui täita oma kohust inimesena. Loodus on meist teinud inimesed, mis on meil tarvis muud olla kui ainult inimene, inimene inimeste hulgas. Täiesti vale on arvata, et inimene, kes häbeneb humaansust, enesele sellega teenib kannuseid. Igaüks jäägu selleks, mis ta on. Mina olen mina, ja sina oled sina. Teatud väärtusega olendid oleme kõik. Mitte see ei ole suur, kes ütleb: „Vaata, siin olen. Mis kurja olen teinud? Olen õige!“ Vaid see, kes ütleb: „Jumal, ole mulle vaesele patusele armuline!“

Nagu planeet, mis ringleb päikese ümber, sealjuures keereldes iseenda ümber, nii töötab üksik inimene inimkonna kasuks, samal ajal töötades enda kallal ja sammudes oma elurada.

Krüüdneris, septembr's 1932. a.

Berta Buck.

Gustav Adolf Lützeni lahingus

30-AASTANE SÕDA

LÜTZENI LAHINGU MÄLESTUSPÄEVA PUHUL

Teatavasti pühitsetakse 6. novembril Stokholmis suurejooneliselt Lützeni lahingu kolmesaja aasta mälestuspäeva. Sel päeval sõidab Lützeni suur sõjaväeline saatkond, kuhu kuuluvad veel säilinud vanade rügementide esindajad, kes võitlesid kolmekümneaastases sõjas Gustav Adolphi juhtimisel. Nimetatud päeva mälestatakse ka Helsingis Gustav Adolphi ausamba avamisega, sest ta oli Soome pealinna asutaja.

Kutse võtta osa neist pidustustest on saabunud ka Eestile. Kutses tähendatakse, et Rootsi kuninga juhtimisel kolmekümneaastases sõjas on võidelnud soome, eesti, saksa, läti ja inglise väeosad. Kui suures ulatuses eesti sõdurid sellest sõjast võtsid osa, ei ole kindel. Omaette väeüksustena nad vaevalt esinesid. Sakslased nimetavad küll, et rootsi sõjaväes on teeninud truppe, kes lahingusse on tormanud hõisetega „hakka peale“. Kuid nõnda nimetatud „hakapeliite“ peetakse soomlasiks. Vast selgitab seda küsimust lähemal ajal ilmuv soome teadusemehe dr. Korhose uurimus. Kuid kindel on, et eestlased sellest sõjast palga-

sõduritena võtsid osa ja kõige tõenäolisemalt Baltimaalt pärit olevate väejuhtide rügementides.

Kolmekümneaastane sõda oli üks jõhkramaist ja verisemaist sõdadest ajaloos. Selle sõja põhjusteks olid usundlikud vastuolud ja majanduspoliitilised küsimused.

Augsburgi usurahus 1555. aastal lubati ainult teatud piirideni usuvabadust luteriusulistele, kuna kalvinistid ja teised lahkuslised tagakiusamiste vastu valitsuselt ei saanud mingisugust kaitset. Neid vangistati, konfiskeeriti nende varandusi ja saadeti neid isegi riigi piiridest välja, kui seda leiti tarvis olevat. Ja ka palju parem ei olnud luteriusuliste seisukord. Neile oli küll usuvabadus lubatud, kuid ainult vürstidele, kes olid võimelised oma alamaid sundima usku vahetama või vastasel korral lahkuma riigi piiridest. Pealegi jäi maksma nõnda nimetatud „resevatum ecclesiasticum“. Selle õiguse järgi kirikute või piiskopkondade maad jäid katoliiklasile sel juhtumil, kui nende valitsejad läksid teise usku.

Tagakiusamiste teravust aitas süvendada majanduslik kitsikus. Uute mereteede leidmisega suundusid kaubanduslikud tsentrumid lääne poole — Lissaboni, Rotterdami ja Amsterdami. Samal ajal Kesk-Saksamaa Hansa ühingud hakkasid välja surema. Inglismaal keeldi Hansal kaubitsemine ära, Venemaale ei lasknud neid läbi Baltimaade Gustav Adolf. Samuti lõpetasid tegevuse turu puudusel Lõuna-Euroopa kaubanduslikud teed, mis käisid üle Alpide. Paljudel linnadel, maakohtadel ja küladel, mis asusid nende kaubanduslike teede läheduses, oli kaubitsemine peamiseks sissetulekuallikaks. Kuid selle lõppemisel nad langesid majanduslikesse raskustesse. Tagakiusamiste ja majanduslike surutiste tõttu oli õhkkond köetud sedavõrd palavaks, et plahvatus sai paratamatuks. See ei lasknud end kaua oodata. Kui 1618. aastal Böömimaal suleti mõned protestantide kirikud, reageeriti sellele sõjariistus vastuhakkamisega. Krahv Thuren, äge protestantide kaitsja, kogus 10.000 sõjameest ja alustas rünnaku Viini. Tal oli alguses edu. Ta võitis mitmes lahingus katoliiklaste väejuhi Tilly ja oli juba mõne aja järele otsaga Viinis. Kuid siis tuli muudatus. Kuningas Friedrich V oli hooletu ega kasutanud võidu tagajärgi. Sel ajal kui Ferdinand II, katoliiklaste kaitsja, täiendas oma sõjaväge ja muretses abi Hispaanialt ja paavstilt, jäi Friedrich V võiduloobereile puhkama. Tagajärg oli see, et ta ei kaotanud üksi võidu, vaid kogu Böömimaa ühes Sileesia ja Määrimaaga.

1624. aastal tuli sõjale tükiks ajaks vahe. Hakati otsima uusi abinõusid katoliku liiga vastu. Habsburgide nõrgendamiseks olid huvitatud ka Prantsus- ja Inglismaa. Nende õhutusel ja rahalisel toetusel astus Daani kuningas Christian VI sõtta Ferdinand II vastu. Ferdinand II valmistus uuele kombinatsioonile. Talle ei meeldinud olla sõltuv katoliku liigast, kelle eesotsas seisis rikas Baieri Maksimilian I. Oli tarvis saada iseiseisvaks, kuid puudus raha ja ka sõjavägi. Sarnases kimbatuses Ferdinand pöördus noore ja anderikka väejuhi Wallensteini poole, kes juba Tilly väes näitas haruldast julgust ja osavust sõdimises.

Wallenstein oli omapäraseimaid tüüpe väejuhtide hulgas, keda tunneb ajalugu. Sündinud võrdlemisi vaestest protestandiusku vanemaist, ta läks täiskasvanuks saades puht materjaalseist huvidest tiivustatuna katoliku usku ja nais rikka naise, katoliiklanna. Äärmiselt võimu- ja auahne, ilma südametunnistusest ja kõlbelise tundeta, Wallenstein ostis võidetud kodumaalt võimalikult palju konfiskeeritud maid, rikastades määratult. Selle mehe poole pöördus Ferdinand II abilootusega. Wallenstein nõustus kaubeldes enesele välja õige vabad tegevusvõimalused. Ta saatis oma agendid välja ja lühikese ajaga oli 50.000-meheline sõjavägi koos. Ta sõdurkond, nagu tolaegne sõdurkond üldse, koosnes igasuguseist juhtumusteotsijaist ja kahtlasist tüübist. Neile ei olnud tähtis rahvus, usk ega isamaa, vaid nad teenisid seal, kus see oli materjaalselt kasulikum. Läksid ühest laagrist teise, kui leidis kuski parem võimalus riisumiseks, röövimiseks ja tapmiseks. Saksamaa oli selle sõja ajal nagu hiigelsuur sõjalaat,

kus kauplesid sakslased ise, prantslased, rootslased, inglased, daanlased, hollandlased, iirlased, hispaanlased, itaallased ja poolakad. Sõjaväelasele palka ei maksetud, vaid talitati Wallensteini kuulsa ütelse järgi „sõda toidab sõda“. Okupeeritud maa-alal oli sõdur peremees kodaniku elu, varanduse, naise ja laste üle. Laastamine ja põletamine kasvas kohutavate piirideni. Näiteks peale Magdeburgi äravõitmist Tilly vägede poolt tapeti ja vägistati massiliselt naisi. Kroaatlased torkisid emade süles istuvad lapsed püssitääkide otsa ja käisid nendega demonstratiivselt mööda linna tänavaid. Naisi ja lapsi täis palvemajad ja kirikud pandi põlema, kusjuures hukkus tules ühe päevaga 15.000 inimest. Kui kodanikud pöördusid Tilly poole abipalvega, vastas see: „Tulge mõne aja pärast tagasi, siis ma näen, mis teha. Sõjamehed peavad vaeva ja hädaohu eest ometi midagi saama.“ Prantsuse ajaloo-teadlane Michele ütleb selle sõja kohta: „Inimlik ajalugu näib lõppevat, kui jõutakse kolmekümneaastase sõja juure.“

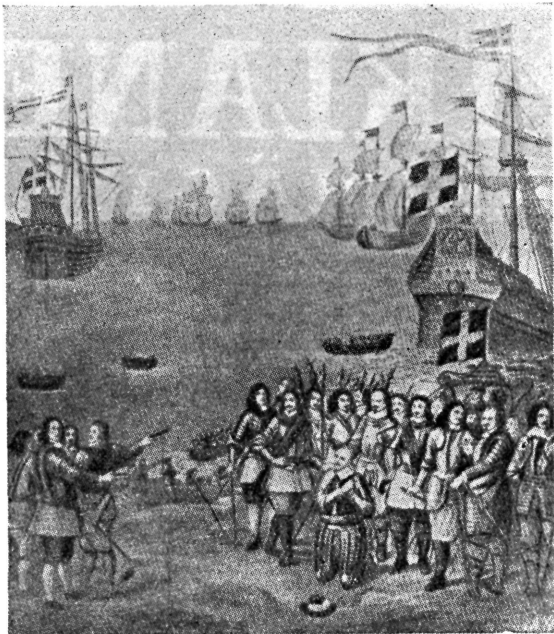
Wallensteini poolt komplekteeritud 50.000-mehelises sõjaväes olid tolaegsed sõdimise metsikud kombed rohkem maksvusel kui kuski mujal.

Varsti saavutati täieline võit Daani kuninga üle, kes oli küll hea administraator, kuid halb väejuht. Sama saatus tabas ka Põhja-Saksamaa vürste, Daani kuninga liitlasi. Christian IV oli sunnitud tegema rahu, mis sündis 1629. aastal võrdlemisi soodsail tingimustel temale.

Nüüd olid Ferdinand II-el sõjategevusest vabamad käed ja ta hakkas korraldama sisemisi asju. Ta andis vastu Wallensteini tahtmist välja edikti, mille järgi omal ajal võõrandatud katoliku kirikute maad tuli anda talle tagasi. Samuti ta nõudis, et kõik lahkusulised, kelle kohta ei olnud maksev Augsburgi usutunnistus, pidid minema katolikuusku. Selle käsu oleks vast täide võinud viia ainult Wallenstein kui osav väejuht ja hea administraator, kuid ta loobus sellest, sest igasugused usuküsimused jätsid ta külmaks, kui nendega ei olnud seoses tema isiklikud huvid. Keiser oli sunnitud lahkuma Wallensteinist. Lahkumise põhjustasid veel teiste vürstide hirm ja kadetus Wallensteini edu ja võimu pärast. Talle anti käsk oma sõjavägi saata laiali ja minna erusse. Wallenstein alistus ja läks.

Umbes samal ajal, 1630. aastal, tegi Rootsi kuningas Gustav Adolf Saksamaal Oderi jõesuus 13.000-mehelise sõjaväega dessandi. Habsburgide sõtta astumiseks oli Gustav Adolfil kaks peapõhjust. Esiteks, ta kartis Habsburgide absoluutset võimu Rootsi iseiseisvusele minevat kardetavaks ja teiseks oli riiklikes huvides tarvis saada peremeheks Läänemere üle. Peale selle mõjutasid teda veel usundlikud küsimused, sest Rootsis valitses protestantlik usk.

Saksamaal alahinnati Rootsi kuningat. Dessandile ei pöördud suuremat tähelepanu. Koguni ironiseeriti Gustav Adolphi üle, nimetades teda põhjamaa lume-kuningaks, kes iseendast sulab ära lõunamaa päikese käes. Wallenstein oli vast ainuke, kes vääriliselt hindas rootslasi. Ta oli teinud kõik, et neid kolmekümneaastasest sõjast hoida eemale. Ta võttis osa Poola-

Dessant Oderi jõesuus

Rootsi sõjast saates poolakaile appi 10.000-mehelise sõjaväe Arnimi juhatusel ja muretses daanlasile soodsa rahu, et hoida ära nende ühinemist rootslastega. Algu- ses oli Gustav Adolphi seisukord kaunis raske, sest protestantlikud vürstid kartsid temaga ühineda, kuna tal enesel oli liiga väike sõjavägi Tilly võitmiseks. Kuid mõne aja pärast aitas teda hädast välja ta oma vastane. Keisri edikti maksmapanekul rüüstati protes- tantlikke linnu ja maid. Saksi kuurvürst, kartes saada sama saatuse osaliseks, nõustus ühinema rootslastega. Nüüd ulatus Rootsi-Saksi vägede arv juba 47.000 me- heni. Gustav Adolf võis Tilly vastu välja astuda.

Otsustav lahing peeti samal aastal Leipzigi lähedal Breitenfeldis. Tilly võttis rootsi väed vastu marulise kahuritulega, kuid rootsi kindralite kangelasliku vastu- panu järele löödi Tilly väed lõpuks puruks.

Pärast hiilgavat võitu oli tee vaba niihästi Habs- burgide haldusisse kui ka teistesse katoliku liigale kuu- luvaisse maisse. Gustav Adolphi sõjaretkel oli edu. Lin- nad alistusid temale üksteise järele ja varsti ei olnud Wallensteini suursaavutustest midagi jäänud järele. Need võidud panid isegi Wallensteini mõtlema ja kart- ma oma rikkuste ja halduste pärast.

Sarnases ohtlikus seisukorras olid keiser ja kato- liku liiga sunnitud jälle pöörduma Wallensteini poole. Talle pakuti 1631. a. sügisel ülemjuhataja kohta, kuid Wallenstein teeskles, nagu ei oleks tal selle vastu suuremat huvi. Alles siis, kui ta kauples välja tingi- muse, et keiser ega keegi teine ei tohi end segada tema tegevusse, ta nõustus. Nii ta sai peremeheks keisri üle.

Tollal Wallensteini nimi tähendas palju. Tema kaugenägevus, lahtine mõistus ja kummalised eluviisid põimisid tema ümber mingisuguse demonliku oreoli. Arvati, et kui keegi võib võita Gustav Adolphi, siis ainult Wallenstein.

Ta organiseeris lühikese ajaga 60.000-mehelise sõjaväe ja asus Nürnbergis piirama Gustav Adolfit, kes seal oli laagris. Seda piiramist nimetatakse „Nürnbergi näljasõjaks“, sest vastased, kartes üksteise tugevust, ei astunud avalikku sõjategevusse, vaid püsi- sid kõhkleva seisukohal. Kuna toiduainete juurevedu oli raskendatud, kannatasid sõjaväed äärmist puudust. Kuuenädalalise nälgimise järele Gustav Adolf võttis ette tormijooksu Wallensteinini kindlustatud laag- rile, kuid löödi suurte kaotustega tagasi. Siit liikus Rootsi kuningas lõuna poole, teeseldes, nagu tahaks ta tungida Austriasse. Samal ajal Wallenstein läks põhja poole ja vallutas osa Saksimaad. Saanud kuulda Wal- lensteini võitudest, Gustav Adolf hakkas teda jälgima. Nad kohtusid 6. novembril 1632. a. Lützenis, Leipzigi lähedal, kus peeti äärmiselt äge lahing. Selles lahin- gus Rootsi kuningas sai surmavalt haavata. Minnes ergutama taganema hakkavat ratsaväge, ta sattus halva nägemise tõttu liig lähedale vaenlase väele. Tema asemele astus uueks juhiks Weimari hertsog Bern- hard. Kättemaksuks langenud kuninga eest algasid rootslased meeleheitlikku pealetungi ja võit kaldus nende poole. Öhtul andis Wallenstein oma vägedele käsu taanduda.

Gustav Adolphi surmaga muutus olukord kolme- kümneaastases sõjas põhjalikult. Sõditi küll edasi vahel- duva õnnega, kuid kindlaid tagajärgi see kummalegi poolele ei annud. Pealegi tapeti katoliiklaste suurim väejuht Wallenstein paar aastat hiljem vandeseltslaste poolt.

1648. a. sõlmiti Westfaalis rahu, mille järgi roots- lased said 5 miljonit taalrit rahalist tasu ja osa Pom- merist ühes paremal pool Oderit asuva maa-alaga. Seega omandas Rootsi Saksa riigi koondises liikme- õigused oma maade järgi ja võttis osa riigipäevast kolme liikmega.

Mis puutub usundisse, siis täielist usuvabadust ei saavutatud nüüdki. Kodune jumalateenistus oli iga- ühele vaba, avalik aga olenes sellest, mis usku oli vürst. Usund määrati kindlaks nii, et igas riigis jääb maksma usk, mis seal oli 1. jaan. 1624. Samuti tali- tati kirikumaadega.

Nii lõppis kolmekümneaastane sõda — kuvimaid ja veriseimaid lehti inimkonna ajaloos.

Gustav Adolphi surm

AMEERIKLANE

A. KIRSIMÄGI.

Ameeriklase kiri, milles ta teatas peatsest kodumaale jõudmisest, oli tõesti rõõmusõnumiks. Eriti vanale Kustale. Mitte seepärast, et ta oma küdiga oleks olnud

suur sõber ja oleks nii väga igatsenud teda näha pärast paarikümneaastast eemalolekut, ei, mitte seepärast. Oieti juba tol korral, kui ta naisevend sõitis Ameerikasse, nad polnud juba ei tea kui suured sõbrad. Kusta mäletas seda väga hästi. Nad mõlemad olid tookord noored ja Kusta kosis oma Maie. Ants, seesama, kes nüüd kirjutas, see käis nagu valudes ringi ja muudkui eietas, et kunas te's pulmad teete. Teadagi, et Kusta suure talu peremees, ja võib-olla Ants kartis, et mees mõtleb ümber ega kosigi Maie, seepärast siis tal nii kiheles. Pärast pulmi polnud enam kahtlust, mis mõtted tal olid. Niikui paar laulatati, nii umbes teisel-kolmandal päeval tuligi Ants Kusta manu ja säärase patukahetseja näoga, et hale hakkas. Tahtvat sõita Ameerikasse, aga kuidas sa sõidad, kui pole kopikatki raha. Nemad ju nüüd sugulased, et kui Kusta laenaks talle nii rublat paarkümmend, et siis saaks kõigest üle. Ja ega's ta seda jätvat tasumata. Elus võivat ju kõike juhtuda ja vahest olevat paremgi, kui raha seisvat paigal. Kui ta juba Ameerikasse pääsvat, küll ajavat seal raha roobiga kokku ja üks siis võivat kallile sugulasele selle pisikese laenu kuhjaga tasuda. Nii ta tookord rääkis ja Kusta andis talle kolmkümmend rubla. Mõtles ise, et ega seda tagasi küll ei taha. Ja Ants siis kaduski nii põhjalikult, et polnud temast paarikümne aasta jooksul kuulda kihku ega kahku.

Nii siis Kusta polnud Antsule ei tea kui suur sõber, kuid ometi ta südame alla tekkis nagu soe tunne. Kolmkümmend rubla — see ju üsna suur raha. Tõsi küll, et kui ta selle andis, ega ta tagasisaamise peale üldse mõtelnud, aga nüüd see oleks nagu marjaks. Oi, see oli tookord suur raha. Aga noh, ei tahtnud ju naisevendale keelda, kuid nüüd? Vana Kusta vaatas maja lagunenu katusele, uitas siis pilguga kõssivajunud rehetare ümber ja ohkas. Jah, nii palju tahaks parandada, nii palju oleks siin-seal kohendada. Hea oleks, kui selle rehetare asemele saaks ehitada

hoopis uue küüni, nii kõrge ja avara nagu on Peruste omadel, sissesõiduga kahelt poolt, et muudkui vinna koorem ühest uksest sisse ja teisest uksest tühi vanker välja. Hea ju oleks, kui saaks ka tuliuee kuivuse, siis poleks enam järke oodata ja tülitseada Piisal. Aga noh, kui esialul saaks elumajale vähemalt uue katuse ja pisut rehetare ka kohendada, seegi oleks hea. Vana ajal, oh jumal, kolmekümne rublaga oleks saanud juba imet teha.

Nii ootas Kusta oma kallist sugulast ja naisevenda päris suure igatsusega, ja kui see mitme nädala jooksul ei tulnud, siis hakkas juba kartma, et ei tulegi enam. Imelik küll, aga nüüd talle vahetevahel paistis isegi, et selle kolmekümne rublata, või kuidas seda nüüd praeguse raha järgi võtta, et selleta ta on täiesti pankrott. Sügis tuleb peale, rehetare tahab kohendada, näe, elumaja katus hakkab ka läbi tilkuma, no mis sa, hing, teed, kui ameeriklane lõppeks ei tulegi? Einoh, kuidas ta's saab jätta tulemata, kui juba kirjutas ja puha.

Ameeriklane tõesti jõudis pärale alles üsna palju sügisepoole. Lehed igatahes olid lõõnud juba kollendamad, ilmadki tõmbusid nagu jahedamaks ja ööd pikemaks. Siis, ühel õhtul, kui pere istus lauas suure lambi ümber, keegi kolistas kõigis toobritega. Paistis, nagu keegi oleks komistanud ja kukkunud upakili. Perenaine, hale süda inimesel, see arvas kohe, et keegi võõras, ja mine tea, sai veel ehk haiget. Muidugi ei teadnud keegi, kes tulija oli, ja isegi siis, kui võõras juba tuppa astus ja riputas vihmast läbimärja mantli ahju kõrvale kuivama, nagu ta oleks oma kodus, alles siis hakkas perenaine võõrast tunnustama ja leidis, et ega see või olla keegi muu kui Ants. Võõras kinnitas, et Ants neil, et tulnud kaugelt ka vaatama, kuidas siin kandis elatakse. Eks siis muidugi läinud lahti kange oigamine ja imestamine. Noh, muidugi mõista, inimene paarkümmend aastat ära olnud, nüüd tulnud üle maade ja merede, eks see siis ole suur rõõm! Kui siis hakati otsima, mida võõrale süüa anda, kuhu ta magama panna, kus ta riideid hoida, ikka kõik nii, et külalisele meeldiks. Rõõm oli igatahes suur, ja kui võõras hilja õõni veel jutustas imesid kaugetest maadest ja sellest, mis ta kõik läbi elanud, siis teda kuulati suud ammuli ja isegi kass, kes soojal kasukal lõi nurru, isegi see liigutas vahete-vahel vurre ja pilutas üht silma, nagu arutaks temagi, et mida see Ants nüüd siis puhub. Ja mis sa's arvad — ameeriklane!

Hommikul oli päikesepaistet ja sügise sooja. Nooremad tüdrukud löödi juba varahommikul maast lahti ja need pühkisid õue nii puhtaks nagu teise mehe sõi-

gilaua. Perenaine ise pani veel paremad riidedki selga, olgu peale, et loomi talitada ja nii. Oli kõik väga pühapäeva moodi, kuigi oli alles neljapäev. Külaline muidugi pikast reisist väsinud, loomulik siis, et magas kauem, aga kui nii lõuna paiku tõusis, siis temalgi oli meel värsked ja hea. Ajas lõua puhtaks, sõi päris kõvasti ja vaatas igal pool talus ringi. Nagu kunagi tubli ja tark mees, ütles siis kohe, kui peremees sellest juttu tegi, et elumaja katus tahaks küll parandada. Muidu ta aga palju ei rääkinud sellest, et mis teha ja mis ette võtta. Teine, näed, kohe hakkaks oma rahaga uhkustama, et ta võib ju aidata, et ärgu hooned käest ära lastagu, aga tema esialul ei ütelnud midagi. Ainult nina krimpsutas mõnikord ja ütles, et Ameerikas on kõik teisiti. Ühe sõnaga, tagasihoidlik ja kõigiti korralik meesterahvas. Ajas teinekord tarka juttu ja inimesi ei põlanud. Teine oleks uhke, ei mõistaks rääkida, aga tema — mitte midagi sarnast. Kõigiti haritud, tark ja vagune inimene.

Alguses paistis isegi, et ta oli väga vagune, aga ega ta olnud ühti. Vahest paar nädalat ta oligi elanud talus nii taltsalt ja tasaselt, aga kui kord juhtus jutu peale, siis läks nagu selge tuli põlema. See oli siis, kui tuli külla Rõba Punt, kaugelt sugulane. Õieti tuligi teine ameeriklane pärast. Oli juba kuulnud, et Ants pärast pikka äraolekut tagasi, noh, siis uudishimu muidugi või mis seal võis olla. Tahtis targa inimesega juttu ajada. Sugulaste asi. Kusta tõi keldrist õlut ja nii siis istuti toas. Oli seal veel peale ameeriklane, Punt Rõba ja peremehe enda ka noorperemees Andres, siis veel noorem põnglane, see, kes alles teist aastat käis linnas koolis. Oli ka perenaine tüdrukuga, aga need konutasid targu nurgas ega seganud palju meeste juttu.

Kui mehed koos, teadagi, mis juttu siis aetakse. Kui jutt lõikusest ja põllust läbi, sõnake hobustest ka lausunud, eks siis algasi see pärisjutuajamine. Siis muidugi räägitakse poliitikast, parteidest, vahest presidendistki ja üldse kõigest sellest maailma valitsemise värgist. Eks siis juhtuski nii, et niipea kui kaldus kõne poliitikale, siis ameeriklane lõi kõrvadki kikki. Kui Punt Rõba veel poole sõnaga ütles, et näe, Kuruste Tõnisel ei lähe enam hästi, et tuleval pühapäeval oksitakse ja et eks kõik selle pangaasjanduse pärast, et näe, mehel oli alguses hea küll, sõitis linna, võttis pangast raha, siis, nagu kunagi härra, võttis endale pasunakoori järele ja muudkui pidas lausa pühapäeva, nii et selget päeva enam ei näinud, aga et näe nüüd, kui hakatakse tagasi nõudma, siis netu. Kust sa võtad, kui ei ole? Nüüd siis vallamaja man silt väljas, et tuleval pühapäeval oksitakse. Nii rääkis Punt. Aga kui ameeriklane seda kuulis, kus mees läks põlema! Seni istus vaikselt, aga niipea kui kuulis seda, et oksitakse, siis kõhatas hääle puhtaks ja kus hakkas siis jutustama. Selge poliitika puha, mis ta nüüd rääkis.

— Ütlen teile, see on aja märk, see on suur aja märk, — löikas ameeriklane ja tagus sirge pihupesaga ikka viltu läbi õhu, nagu raiuks puid. — Kui juba talusid oksitakse, ega see head tähenda. Kallis sugulane siin ütles, et see puha pasunakoorida pärast.

... ja tagus sirge peopesaga ikka läbi õhu.

Pole ühti nii. Mina olen ameeriklane ja tean seda värki. Seal võtab ka inimene pangast raha ja teeb sellega mis tahab, aga ta saab ju tagasi teenida. Meil Ameerikas lihtne tööline saab kümme dollarit päevas. See ju oma kolmkümmend krooni.

— Aga alles eile oli lehes, et Ameerikas ka mitu miljonit töötut, — torkas noorem jõnglane, see, kes käis koolis.

— Ah, lehed nüüd, — läks ameeriklane hoopis põlema. — Mina olen seal elanud ja tean seda asja parimini.

— Aga miks sa's sealt ära tulid? — küsis nüüd Andres, kellele algusest saadik ameeriklane ei meeldinud, sest et krimpsutas liig palju nina.

— Miks ma ära tulin? — kohmetas nagu ameeriklane. — Lihtsalt tulin sugulasi vaatama.

— No muidugi, — arvas Kusta ja heitis Andresse sööjapilgu, sest oma hooned ja kuivus tulid meele ja nüüd kartis, et Andres veel pahandab ära kalli külalise. — Mis see's sinusse puutub, miks ta ära tuli? Sugulasi tuli vaatama, vaat' mis.

— Nojah, siis vaadaku oma sugulasi, — pomises Andres omaette, aga ei lausunud enam midagi.

Tükk aega valitses vaikus, sest inimene ikkagi nagu puudutatud või nii. Silmaga näha, et ameeriklane polnud rahul. Miks ta ära tuli? Imelik küsimus. Loomulik, et sugulasi vaatama. Turtsus, turtsus see ameeriklane, ja alustas siis jälle tasapisi, aga hoopis teisest otsast.

— Näe, kus venelasil puha. Ameerikas lugesin, et ostavad muudkui masinaid. Pole talude oksimist ega midagi. Viie aastaga tahavad Venemaa ehitada ümber.

— Aga süüa pole inimestele anda, — turtsatas Andres.

— Kust sina tead, et pole süüa? — hakkas ameeriklane juba nagu vihaseks saama.

— Tõstre perenaisel ju poeg seal, see kirjutab, et ega jõua endale enam kirstu osta, kui varsti häda ja nälg hinge välja võtavad.

— Kirjutab. Kust sa tead, et kirjutab? Aga kas arvad, et mina ei tea, kuidas vene ajal elati? Polnud talude oksimist ega midagi. Vene ajal oli ikka hoopis teine elu.

— Aga miks sa's vene ajal siit varvast lasksid? — muigas Andres.

— Mis tähendab, varvast lasksid?

— Noh, laenasid taadilt kolmkümmend rubla ja muudkui pühkisid minema.

— Mis see sinusse puutub? — sai nüüd ameeriklane täiesti vihaseks ja tuiskas ukse poole, kuid veel uksele pööras ringi ja ütles. — Võtsin ja maksan ka, mis see sinusse puutub?

Kui ameeriklane läks välja, sai Andres hirmsal kombel noomida. Pahandavat veel inimese ära ja mine tea — ei saa katustki majale peale, rääkimata uuest küünist ja kuivatusest.

Tõepoolest paistis, et ameeriklane oli väga pahane. Vaikides käis ringi ja isegi nina ei krimpsutanud enam. Sügis aga tuli peale ja elumaja oli ikka veel katmata. Siis Kusta võttiski kord südame rindu ja tegi küdiga juttu, et nii ja naa, et oleks hea, kui elumajale saaks uue katuse, ja et mis puutub pahandusse või nii, et seda ju ikka juhtub ja et Andres ju noor ka veel, võib ju andeks anda. Küdi oli sellest otse õnnelik. Ütles, et puha kaua aega, juba siiasõidust saadik mõtelnud, et kas talus ei leiduks mingit tööd, et nii ju ka naljakas nagu armuleiba süüa. Kusta kohe kahe käega vastu, et kuidas nii armuleiba, et see ju talle selge õnn, kui sugulane tuleb ka vaatama. Nii jäigi. Kusta lubas juba järgmisel päeval sindlilauad veskilt ära tuua ja meistri kutsuda, aga nüüd küdi käte ja jalgadega vastu, et miks meistrit kustuda, et tema ju ise teeb selle töö ära.

Hea ikka, kui sugulased üksteisest aru saavad. Järgmisel päeval ameeriklane kopsis katusel, nii et lust vaadata ja Kustalgi meel rõõmus. Mõtles ise, et hea asi, kui on rikas sugulane. Ei pea end pealegi uhkeks, ei võta, näed, meistrit, vaid teeb ise. Nüüd Kusta ei mõtelnudki enam ka rehetare kohendamisele. Uue küüni peab ta saama, palju uhkema kui Peruste omadel — kõrged ukseid kahel pool seinat, et vinna aga koorem sisse ja teiselt poolt tühi vanker välja. Oh seda kadedust siis! Hea ikka, kui on rikas sugulane.

Vast poolteist nädalat mööduski, kui elumaja oli tuluuue katuse all. Juba kaugele paistis, valendas nagu päikesele laotatud lina. Kusta südames oli nü suur rõõm, et midagi sinna enam ei mahtunud, isegi see mure mitte, et Piisa möldrilte sindlite eest ikka veel maksmata. Oli need võtnud laenuks, et tal rikas sugulane, küll see maksab. Nüüd mölder kord juba küsis, aga ega saa ju sugulasele ütelda, et mine maksa sindlite eest ära. Parema oodata, kuni ta ise teeb juttu.

Säärane jutuaajamine tuligi kunagi hoopis teist moodi kui Kusta oli ette kujutanud. Juba hilissügis seisis õuel, lehed aina langesid ja õunadki olid aiast koristatud. Siis kord astus küdi talle juure, tegi juttu ja sihtis ikka sinnapoole, et talvel talus tööd vähe ja et ilma tööta ta ka ei taha armuleiba süüa. Et läheb jälle maailma vaatama. Kusta muidugi, et mis siin siis viga. Endal uus küün ikka veel südamel. Aga ei aidanud miski. Teine ajab nagu uni peale, et muudkui läheb ja läheb. Lõppeks Kusta ikka nägi, et ega saa enam asja sellest rikkast sugulasest. Ei tahtnud teda jumalamuidu ära ka lasta. Tuli meelega, et mölder kord tegi juba juttu sindlite pärast.

— Aga kuidas siis selle katusega jääb? — võttis Kusta julguse kokku ja küsis põiklemata.

Ameeriklane nägu lõi kohe särama.

— Ja-jah, sellest ma olen mõtelnud, aga ei tihanud ise nagu küsida, — rõõmustas küdi häbelikult. — Seda ma just endas arutasin küll nii, küll teisiti. Ma seda tööd ju tunnen, näed ise, kui hästi sul katuse peale löin. Küllalt sai laias maailmas säärast tööd tehtud. Nüüd ma siis nii omaette arutasingi, et Ameerikas ma oleksin saanud vähemalt viis dollarit päevas, aga noh, sugulaste asi, ega ma sinult niipalju tahagi: töötasin üheksa päeva, ja kui sa mulle vähemalt kolm krooni päevast maksad, siis sellest on juba küllalt. Tead ju ise, et meister alla viie krooni päevas poleks üldse tulnud. Aga noh, sugulaste asi...

Kusta ei saanud ega saanud aru, mida see ameeriklane nüüd rääkis, aga kui lõppeks sai aru, siis nagu ei tahtnud aru saada. Ja kui kõik oli selge ja tahtis aru saada, siis ei tahtnud enam rääkida. Pööras ringi, sülitas laias kaares ja läks õlgu kehitades ja omaette käsi pildudes tuppa. Ei tahtnud üldse mõelda sellele, sest alati, kui sellele mõtles, tuli meelega uus küün.

Teisel päeval ameeriklane läks minema. Kusta arutas küll viimse silmapilguni, et ei maksa talle mitte üht Issanda senti ja et küsib veel oma kolmkümmend rubla tagasi ja söögi eest ka, aga kas siis igakord nii läheb nagu mõtled? Kui ameeriklane hakkas minema, oli teine nii alandlik, et süda läks haledaks. Siis läks Kusta kapi juure, võttis raha, mis oli kõrvale pandud poisi koolirahaks, ja maksis talle täpselt välja. Üheksa päeva eest, iga päev kolm krooni.

Aga kui ameeriklane oli talust juba kaugel ja sammus mäeveerul variku poole, kerge pakike käe otsas, nagu ta oli tulnud, Kustal algatas jälle uus küün meelega ja see nagu lõikas südamesse.

— Kurradi kommunist! — pigistas läbi hammaste ja vaatas veel vilksti mineja poole.

Sealsamas ta aga pööras pilgu elumaja uuele katusele, mis valendas nagu lina, ja süda sai jälle nagu kergemaks.

Inimene ju ikka otsib lohutust. Mine tea, muidu vahest polekski hoone saanud uue katuse alla. Küll juba Piisa möldriga saab arved klaariks. Ja tuleval aastal tuleb hakata ehitama uut küüni.

Toimetusele saadetud Kirjandus

Dr. V. Sumberg: Esimene abi õnnetujuhtudel. — Samariitlase käsiraamat. Eesti Tervishoiu Muuseumi ja naiskodukaitses keskjuhatuses ühine väljaanne. 1932. a. 176 lk. 139 pildiga tekstis ja 4 värvitrukis tabeliga. Hind 1 kr. 75 s.

Selle uudisteose kohta ütleb Tartu ülikooli prof. A. Rammul:

Käesoleva raamatu peamiseks sihiks on õpetada praktilist esimese abi andmist üksikuil õnnetusjuhtudel. Et see laiemaile rahvakihtidele määratud ja tarviline raamat oleks ka kõigile arusaadav, selleks on toodud otstarbekohaselt palju selgitavaid pilte.

Esimeses sissejuhatavas osas on lühidalt käsitletud mõnd ala inimese kehaehitusest ja kehategevusest, mis praktilise esimese abi andmisel kui ka üldtervishoiu seisukohalt on tähtsad.

Luu kohta on toodud ilusaid pilte, millised selgitavad ta ehitust ja kõvadust. Inimese lihastik, tähtsaimate veresoonte asukohad ja siseorganid leiame värvilisel tabelil, närvi- ehk ergukava erilistel joonistel jne. Vereringimine — süda ja veresooned — on pildistatud värvilisel tabelil. „Pulss on südame peegel,“ ütleb autor, õigusega pöördes tähelepanu sellele tähtsale orgaanile. Südame ja vereringe haigused nõuavad palju ohvreid, sest südame tervise eest hoolitseatakse üldiselt liig vähe. Ka sportijad peaksid pühendama palju rohkem tähelepanu ja hoolt sellele ülitähtsale orgaanile — alatise arstiliku järelevalve näol. Nüüd juhtub kahjuks, et mõnigi sportija kuuleb alles kaitsevääk komisjonis arstilt, et tal on südamerike, mis tekkinud liigest süsteemita sportimisest — raskuste tõstmisest, võidujooksimisest jne.

Kui suurt õhurikkumist tekitavad küünlad, petrooleumi- ja gaasilambid, on arvude ja joonistega näitlikult selgitatud: 1 petrooleumilamp eristab näit. süsihapugaasi ja soojust niisama palju kui 6 inimest. Et nahk on tõesti imeehitus, avaldub toodud andmeist ja piltidest selgesti.

Õnnetusjuhtude käsitlemine algab haavadega, millised on tähtsaks teeks haigusidude kehasse tungimisel. Õpetatakse, kuidas haava käsitleda ja siduda. Eriti on käsitletud põletushaavad — põletus kuumaga ja keemiliste ainete ja mürgitatud haavad, ussi ja marutõbiste loomade hammustused.

Verejooksu sulgemise peatükis on öeldud, mis teha suure verejooksu puhul mitte ainult käest, jalast, ninnast ja veenidest, vaid ka emakast kuupuhastusel ja abordi puhul, kopsust, maost ja peaajust. Luumurded ja

lahasse panek on piltlikult selgesti käsitletud. Kirjeldatud on ka lühidalt esimene abi väanamise, nikastuste, üldiste muljumiste ja põrutuste puhul. Kunstliku hingamise meetodid on — mis on tähtis — piltides esitatud. Tuleb ju kunstlikku hingamist paljudel juhtudel teha enne arsti tulekut.

Uppuja ja uppumisest enese päästmine on seletatud sõnas ja piltides. Võiks veel tähendada seda, et see, kel auk on kõrva kuulmenahas, ei tohi vee alla sukelduda, sest vee läbi augu keskkõrva sattudes kaotab inimene orienteerumisvõime ja on uppumisohus.

Käsitletakse abiandmist poomisel, külmumisel, langetõve, merehaiguse jne. puhul. Mürgitused ja vastumürgid on küllaldaselt kirjeldatud.

Tähtis peatükk on sõjagaasidest — mürgituse nähtused, gaaside äratundmine, kaitse nende eest ja esimene abi mürgitatuile.

Haigete kandmise ja vedamise osas antakse juhtnõore hädakanderaami valmistamiseks sellest, mis on käepärast. Koduse haigepõetamise osas on seletatud, missugune peab olema haigetuba, haigevoodi jne.; on toodud nakkushaiguste peiteastmete kestus jne.

Üks tähtsamaist abinõudest nakkushaiguste levitamise ärahoidmiseks on nende tekitajate varajane hävitamine — desinfektsioon, mis on üsna põhjalikult käsitletud — arvestades peamiselt koduseid võimalusi. Et kärbsed haigest inimesest või loomast haigusidusid võivad söökidele kanda, täid tähnilise ehk plekilise soetõve ja taastuva soetõve tekitajaid edasi annavad — seda nägime sõja- ja pärast sõjaaegadel selgesti. Ihu, riiete ja korteri puhtuse eest alatine hoolitsemine on vajaline ka rahuajal.

Kodu- ja kooli-apteek ja maleva sanitaarpaun leiavad ka pikema kirjelduse. Vajaline igas perekonnas on termomeeter ehk kraadiklaas ihusoojuse mõõtmiseks, et kohe palaviku ilmunisel olla teadlik selles ja jääda koju või heita voodisse, et tõele mitte mahti anda hoogu võtta.

Raamatu lõpus on veel lühidalt öeldud õnnetusjuhtumite teatamisest ja neist hoidumisest, surma tunnustest, surnutalitusest ja samariitlase ülesandeist rahu- ja sõjaajal.

Need on ainult mõned märkmed raamatu sisust.

Samariitlase käsiraamat on selgesti kirjutatud ja sisurikas, nagu eelpool toodust näha. Rikkalikud pildid aitavad aru saada kirjeldatust. Raamat võib tuua kasu laiadele kihtidele ja seda võib julgesti soovitada kõigile.

SÕJAMEHE TRUUKS SÕBRAKS

KAUGEL MAROKKO VÄLJADEL KUI KA
MEIL EESTIS ON ALATI HEA PABEROSS.

PABEROSS, MILLEST KEEGI EI PETTU,

ON AROMAATNE JA PEHME

ORIENT

Lafayette